

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ČESKO-NĚMECKÝCH AREÁLOVÝCH STUDIÍ A GERMANISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

AKTUÁLNÍ VÝVOJ STRANY ZELENÝCH-ZELENÁ ALTERNATIVA
(2017-2020)

Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Šepták, PhD.
Autorka práce: Erika Szpuková
Studijní obor: Česko-německá areálová studia
Ročník: 6.

Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne 6. prosince 2021

.....
Erika Szpuková

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala panu PhDr. Miroslavovi Šeptákovi, PhD., za odborné vedení, ochotu a čas, který mi při zpracovávání bakalářské práce věnoval.

Anotace

Bakalářská práce má za cíl podat reflexi vývoje rakouské strany Zelení-Zelená alternativa a zanalyzovat faktory, jež vedly k podstatným událostem posledních let. Strana se úspěšně etablovala z protestního hnutí v relevantní politický subjekt. V roce 2016 dosáhla pomyslného vrcholu, když došlo ke zvolení bývalého spolkového mluvčího Alexandra Van der Bellena spolkovým prezidentem. Nedlouho poté Zelení po 31 letech pozbyli parlamentní relevance na spolkové úrovni, když zmítání silnými vnitřními spory nedokázali reagovat na zásadní změnu tehdejších programatických preferencí. Jen o dva roky později však přepsali historii, když dosáhli historicky nejlepšího výsledku v rakouských dějinách. Následně vyjednali vstup do vlády s konzervativními lidovci, a to i navzdory výrazným programovým rozdílům obou koaličních partnerů.

Klíčová slova: Zelení; Volby do Národní rady 2017; Volby do Národní rady 2019; voličské preference, uprchlická krize, rakouský politický systém.

Abstract

This thesis aims at giving a feedback of development of the Austrian party The Greens – The Green alternative, and analyzing the factors that have led to last years' significant events. The party successfully transformed from a protest movement to a relevant political subject. They achieved their notional top in 2016, when Alexander Van der Bellen – former federal briefer had been elected as the federation president. Not long after that, the Green party lost their parliamentary relevance on the federation level after 31 years, when they, due to strong inner disputes, could not respond to the fundamental change of the current programmatic preferences. Only two years later, they rewrote the history, when they achieved their best result in the Austrian history. They subsequently negotiated their entering into the government with the conservative Austrian People's party, despite significant programme differences between both coalition partners.

Key words: The Greens; Elections to the National Council 2017; Elections to the National Council 2019; voters' preferences; the migrant crisis; Austrian political system.

Obsah

Seznam použitých zkratk.....	7
Úvod.....	8
1. Vznik a vývoj strany do roku 2016.....	11
1.1 Ochrana životního prostředí jako centrální společenské téma.....	11
1.2 Vznik strany a její upevňování ve stranické soutěži.....	14
1.3 Shrnutí vývoje strany do roku 2016.....	18
2. Prezidentské volby 2016: předzvěst politického otřesu.....	20
3. Volby do Národní rady 2017.....	24
3.1 Předvolební situace strany.....	24
3.1.1 Konflikt s Mladými Zelenými.....	25
3.1.2 Změna ve vedení strany.....	26
3.1.3 Spolkový kongres v Linci a nová konkurence Zelených.....	26
3.2 Volební program Zelených.....	28
3.3 Výsledky voleb.....	29
3.4 Složení elektorátu strany.....	33
3.5 Analýza volebních výsledků a chování.....	36
4. Volby do Národní rady 2019.....	39
4.1 Jak skandál Ibizagate (ne)ovlivnil volební preference elektorátu.....	39
4.2 Výsledky voleb.....	41
4.3 Složení elektorátu.....	44
4.3 Analýza volebního chování ve srovnání s minulými parlamentními volbami.....	46
Závěr.....	51
Seznam použité literatury a zdrojů.....	53

Seznam použitých zkratk

ALÖ	Alternativní listina Rakouska
BIP	Občanská iniciativa Parlament
BZÖ	Aliance pro budoucnost
EP	Evropská parlament
EU	Evropská unie
FPÖ	Svobodná strana rakouska
GAL	Zelená aliance
GRAS	Zelení a alternativní studenti
KEL	Korutanská jednotná listina
KPÖ	Komunistická strana Rakouska
LIF	Liberální fórum
NEOS	Nové Rakousko a Liberální fórum
ÖVP	Rakouská lidová strana
SPÖ	Sociálně demokratická strana Rakouska
VGÖ	Sjednocení zelení Rakouska

Úvod

Předložená bakalářská práce má za cíl podat analýzu aktuálního vývoje rakouské strany Zelení-Zelená alternativa (*Die Grünen – Die Grüne Alternative*) v časovém období 2017-2020. „*Vzestup, pád a znovuzrození*“, tímto způsobem trefně popsala rakouská politoložka Kathrin Stainer-Hämmerleová dynamický vývoj Zelených od počátku jejich formování po události posledních let.¹ Ekologická strana se vyvinula z protestního hnutí šedesátých a sedmdesátých let v relevantní politický subjekt zakotvený na spolkové i komunální úrovni. Po 31 letech svého působení v Národní radě pozbyl na spolkové úrovni po volebním debaklu (se ziskem 3,8 % odevzdaných hlasů) parlamentní relevance a ocitl se tak v doposud nejhlubší krizi během své existence. V té době by si zřejmě jen těžko někdo dokázal představit, že jen o dva roky později přepíše Zelení historii. Na podzim 2019 svým nejlepším volebním výsledkem v dějinách nejen opětovně vstoupili do parlamentních lavic, což se po pozbytí mandátů doposud nepodařilo žádné jiné rakouské straně, ale zároveň také dosáhli svého cíle, o němž usilovali již dlouhé roky předtím – stali se vládní stranou na spolkové úrovni.

V první části své práce se budu zabývat historickým vývojem od nejranější fáze etablování zelených stran až po nástup bývalého spolkového mluvčího Zelených Alexandra Van der Bellena na post spolkového prezidenta Rakouska v roce 2016. Hnutí Zelených doznělo jako výsledek hlubokých celospolečenských změn politické kultury, jež vytvořily vhodné rámcové předpoklady formování nové skupiny voličů preferujících alternativní politiku a toužících svou volbou vyjádřit převážně protest proti zkorumpovanému systému. „*The Silent Revolution*“ (tichá revoluce) – takto nazývá americký politolog a sociolog Ronald Inglehart hodnotovou proměnu společnosti, ve které narůstal počet lidí prosazujících postmateriální hodnoty jako ochranu životního prostředí, feminismus či pacifismus.

Radikální a různorodý „rodokmen“ Zelených výrazně ovlivnil jejich snahu o vnitřní konsolidaci a byl zdrojem mnoha vnitrostranických konfliktů. Když se straně v roce 1986 podařilo vstoupit do Národní rady, patřila k nejúspěšnějším zeleným uskupením v Evropě a jakožto první politický subjekt nevycházející ze žádného ze tří tradičních táborů (*Lager*), čímž narušila stabilní tripartismus. Význam ekologicky

---

¹ STEINER-HÄMMERLE, Kathrin. Aufstieg, Fall und Wiedergeburt. In: KHOL, Andreas, OFNER Sebastian a Dietmar HALPER (eds.). Österreichisches Jahrbuch für Politik 2020. Wien: Böhlau, 2021.

zaměřené strany postupně nabýval na síle. Zelení (s pár výjimkami) zvyšovali své zastoupení v parlamentu a úspěšně se etablovali v roli konstruktivní opozice.

Jejich cíl byl jasný: podílet se na vládě na spolkové úrovni. Když se v roce 2016 stal spolkovým prezidentem Rakouska bývalý mluvčí Zelených Alexander Van der Bellen, jejich přání začalo získávat realistické kontury. V té době se však (nejen) Rakousko muselo vypořádat s následky migrační krize, jež zásadním způsobem ovlivnila také politické dění. Byla jedním z důvodů, proč došlo k výrazné proměně voličských preferencí a mimo jiné také k těžké vnitrostranické krizi Zelených. Druhou část své práce tedy budu věnovat událostem roku 2017: analýze voleb do Národní rady a faktorům, jež ovlivnily volební chování rakouského elektorátu a způsobily pád ekologické strany. Neopomenut bude také sociologický rozbor voličů a jejich motivy.

Náročný úkol vyvést stranu z doposud nejhorší krize a pokusit se o návrat do parlamentu připadl na Wenera Koglera. Ten předvedl velmi zdařilou kampaň a straně se podařil, řečeno slovy samotného Koglera, „největší Comeback od dob Lazara.“² První výzvu, jež měla rozhodnout o následném osudu Zelených, pokořili s přesvědčivým výsledkem – v květnových volbách do Evropského parlamentu získali 14,1 % platných hlasů. Téměř identického výsledku dosáhli o čtyři měsíce později ve volbách do Národní rady (13,9 % platných hlasů). Jakým způsobem ovlivnila volby jedna z největších kauz posledních let „Ibizagate“ a co přispělo k příznivým podmínkám pro návrat Zelených pouhé dva roky po své největší prohře, se budu věnovat ve třetí části své práce.

Počátkem roku 2020 se Rakouská lidová strany (*Österreichische Volkspartei*, ÖVP) se Zelenými dohodli na vytvoření vládní koalice, jež do té doby neměla v rakouských dějinách obdoby. Výrazné programové rozdíly obou politických subjektů musely znamenat mnohé ústupky z obou stran, což dokazuje i nedávná zkušenost, kdy vyjednávání o vytvoření vládní koalice mezi ÖVP a Zelenými zmařily neshody již v roce 2003, a proti kterému byl sám tehdejší předseda rozpočtového výboru Werner Kogler. Odlišná stanoviska zastávají vládní strany například v oblasti migrační, daňové či sociální politiky. Na závěr práce se tedy zaměřím na program nového tyrkysovo-zeleného kabinetu a rukopis Zelených. Zde se také nabízí otázka, do jaké míry dokážou Zelení ve vládě s lidovci zastávat své vlastní zásady a udržet si svůj postoj ekologické strany levé strany politického spektra?

---

² STROBL, Karin. Das Comeback der Grünen: Die größte Auferstehung seit Lazarus. In: KHOL, Andreas, OFNER Sebastian a Dietmar HALPER (eds.). *Österreichisches Jahrbuch für Politik* 2019. Wien: Böhlau, 2020, str. 254.

Bakalářská práce bude koncipována jako diachronní popis vývoje strany Zelení-Zelená alternativa a vycházet bude z odborné i publicistické literatury. K nejvýznamnějším zdrojům z hlediska odborné literatury patří monografie *Nur ein Zwischenspiel(?) Die Geschichte der Grünen in Österreich von den Anfängen bis 2017* od renomovaného historika a politologa Roberta Kriechbaumera vydaná v roce 2018, jež je podrobnou reflexí vývoje strany od počátku až do dramatických událostí v roce 2017. Za účelem analýzy parlamentních voleb 2017 budu vycházet z monografie Fritze Plassera a Franze Sommera s názvem *Wahlen im Schatten der Flüchtlingskrise*, jež přibližuje události 2017 na pozadí migrační krize na základě dlouhodobých sociologických šetření. Čerpat budu také z monografie *Wahl 2019 – Strategien, Schnitzel, Skandale* od rakouských politologů Barbary Tóthové a Thomase Hofera. Dalším důležitým zdrojem mé kvalifikační práce bude *Österreichisches Jahrbuch für Politik* vydávaný Politickou akademií ÖVP, jež se za dobu svého působení stal relevantním a srozumitelným zdrojem pro zpracování politického dění v Rakousku. Česká politologie nevěnuje příliš pozornosti nedávnému vývoji alpského státu. Brněnský politolog Vít Hloušek analyzuje vývoj rakouských Zelených v kontextu proměn zdejšího stranického systému v monografii *Konflikt versus konsenzus. Konfliktní linie, stranické systémy a politické strany v Rakousku 1860-2006*, přičemž klade důraz na sociologicko-politologický koncept norského badatele Steina Rokkana.

V českojazyčném prostředí se aktuální rakouské politice nejpodrobněji věnuje Miroslav Šepták. Zejména jeho studie k volbám do Národní rady 2017 *Rakouské parlamentní volby 2017: Začátek éry Sebastiana Kurze* a k volbám do Evropského parlamentu 2019 *Volby do Evropského parlamentu v Rakousku: ve znamení dalšího triumfu lidovců* a také jeho publicistické příspěvky v periodiku *Demokratický střed*, které se staly cenným zdrojem pro mou bakalářskou práci.

1. Vznik a vývoj strany do roku 2016

1.1 Ochrana životního prostředí jako centrální společenské téma

Od konce 2. světové války rakouský stranický systém charakterizovala nízká fluktuace elektorátu. Po zkušenostech z období autoritářského režimu a nacistické diktatury byla politická kultura alpské země a vztahy mezi hlavními stranami ÖVP a SPÖ založeny na vzájemné spolupráci a konsensu, přestože jejich předchůdci v meziválečném období přenášeli vzájemné spory od stolů do ulic, kde končily násilnostmi.³ Vysoká stranická organizovanost a skutečnost, že zhruba třetina voličů obou velkých stran byla zároveň jejich členy,⁴ zaručila etablovaným politickým subjektům poměrně vysokou a stabilní podporu, kdy téměř polovinu jejich volebního potenciálu tvořilo stabilní voličské jádro.⁵

V období nepřetržité vlády velké koalice mezi ÖVP a SPÖ (1945-1966), jejichž volební zisky byly s mírnou převahou lidovců téměř vyrovnané a zastupovaly 90 % hlasů všech voličů,⁶ se Rakousko stalo zemí s nejnižší volební volatilitou v západní Evropě.⁷ Udržet poměrnou rovnováhu mezi oběma stranami umožňoval princip tzv. proporční demokracie (*Proporzdemokratie*), a to jak na spolkové, zemské, tak také na komunální úrovni. Systém Proporz se však neuplatňoval pouze v politickém prostředí – obě hlavní strany obsazovaly poměrným klíčem místa ve veřejné správě, ekonomice nebo mediální sféře včetně takových pozic jako byl například ředitel základní školy.⁸

Již od počátku sedmdesátých let začaly být však v důsledku hlubokých celospolečenských změn stále citelnější otřesy tradiční strukturou Rakouského systému dvou dominantních stran. S nárůstem materiálního blahobytu a formálního vzdělání širších vrstev obyvatel sílila také orientace na postmateriální hodnoty. Do popředí se

---

³ ŘÍCHOVÁ, Blanka. Rakouská republika. In: Říchová, B. Komparace politických systémů II, 3., přeprac. vyd. Praha: Oeconomica, 2004, str. 149.

⁴ Z celkového počtu členů se však ani polovina ve prospěch „své“ strany politicky neangažovala. PLASSER, Fritz. Das österreichische Parteiensystem zwischen Erosion und Innovation. Eine empirische Langzeitanalyse. In: PELINKA, Anton a Fritz PLASSER. Das österreichische Parteiensystem. Wien: Böhlau 1988, str. 69.

⁵ Tamtéž, str. 69.

⁶ HLOUŠEK, Vít. Konflikt versus konsensus: konfliktní linie, stranické systémy a politické strany v Rakousku 1860-2006, Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2008, str. 163-164.

⁷ HLOUŠEK, Vít. Rakousko. In: STRMISKA, Maxmilián, 2005. Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů, Praha: Portál, str. 314.

⁸ HLOUŠEK, Vít. Konflikt versus konsensus: konfliktní linie, stranické systémy a politické strany v Rakousku 1860-2006, Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2008, str. 159-160.

dostala témata, jež do té doby nebyla v politické diskuzi dostatečně zohledněna, a ke kterým patřila i rizika využívání jaderné energie a ochrana životního prostředí.⁹

Podobně jako v mnoha dalších západoevropských státech došlo k formování rozličných sociálních hnutí zahrnujících občanské iniciativy, ekologické formace, hnutí za ženská práva a za svobodu či jiná alternativní a protestní hnutí. Vznikající zelené strany především v Německu, Francii, Itálii a v Rakousku inkorporovaly nejen z části ekologické občanské iniciativy, především však také pozůstatky hnutí roku 1968, skupiny antikapitalistické a z části i anarchistické orientace (tzv. „Sponti“ scéna).¹⁰ Vzniknuvší nepřehledná alternativní scéna zahrnovala různé skupiny, od protinukleárních, mírových či feministických po iniciativy zabývající se Třetím světem, eurokomunisty, nekonformní křesťany nebo příznivce ultralevice¹¹ a soustředila široké spektrum často názorově velmi odlišných osobností zastupujících různé zájmy a různé iniciativy.

Zpočátku byla tato nová uskupení zacílena na komunální politiku a většina byla zase rozpuštěna. V některých městech však i nadále docházelo k vytváření volně organizovaných politických formací usilujících o regionální politiku.¹² Aby z důvodu své segmentace neupadly v politickou bezvýznamnost, bylo potřeba síly symbolu historického místa nadregionálního významu. Tu přinesly především dvě politické události: plánované zprovoznění jaderné elektrárny Zwentendorf 1977/1978 a hrozící nenávratné poškození hainburského rašeliniště v důsledku úmyslu postavit zde elektrárnu 1984/85. Zwentendorf a Hainburg se staly místy nejen kolektivní paměti Zelených, ale také historie druhé rakouské republiky.¹³

Dne 5. listopadu 1978 se konalo lidové hlasování ohledně zprovoznění elektrárny Zwentendorf s konečným výsledkem 50,5 % záporných hlasů. Příznačné bylo porovnání výsledků jednotlivých spolkových zemí na východ-západ, které také naznačily budoucí vývoj Zelených v Rakousku. Západní země vykazovaly mnohem vyšší míry odmítavého postoje k využívání jaderné energie než země na východ a na jih

---

⁹ KRIECHBAUMER, Robert. Nur ein Zwischenspiel (?) Die Geschichte der Grünen in Österreich von den Anfängen bis 2017. Wien: Böhlau Verlag, 2018, str. 11.

¹⁰ Tamtéž, str. 12.

¹¹ PEČÍNKA, Pavel, 2002. Zelená zleva?: Historie ekologických stran v Evropě. Praha: G plus G, str. 44.

¹² DACHS, Herbert. Grünalternative Parteien. in DACHS, Herbert, Peter GERLICH a Herbert GOTTSWEIS. Handbuch des politischen Systems Österreichs, 2., durchgesehene Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung., str. 263.

¹³ KRIECHBAUMER, Robert. Nur ein Zwischenspiel (?) Die Geschichte der Grünen in Österreich von den Anfängen bis 2017. Wien: Böhlau Verlag, 2018, str. 13.

(ve Vorarlbersku hlasovalo 84,4 % proti, zatímco v Burgenlandu 40,2 %, tedy méně než polovina).¹⁴

Potřeba ochrany životního prostředí se v 80. letech dostávala stále častěji do popředí veřejné diskuze, až toto téma dosáhlo mezi politickými požadavky rakouské společnosti nejprominentnější pozice (viz tabulka č. 1).¹⁵ Z průzkumů veřejného mínění vyplynulo, že 40 % dotázaných v roce 1982 považovalo opatření na ochranu životního prostředí ještě jako dostatečná či dokonce přehnaná, o dva roky později však klesla tato hodnota téměř na polovinu. 35 % Rakušanů v roce 1981 uvedlo, že cíl zlepšit ochranu životního prostředí by měl být politickými stranami více zohledněn, v roce 1987 se tento názor rozšířil mezi 64 %. Ekologie a ochrana životního prostředí patřila od poloviny 80. let mezi přední programatické priority – politické strany si ekologická témata začlenily do svých programů a výrazy jako „bio“ či „udržitelnost“ se staly součástí politické kultury.¹⁶

**Tabulka č. 1: Proměna programatických preferencí voličstva Zelených
(v procentech)**

1981	1982	1983	1984
Jistota pracovního místa (75)	Jistota pracovního místa (79)	Jistota pracovního místa (79)	Ochrana životního prostředí (80)
Cenová stabilita (75)	Zabránění plýtvání (72)	Ochrana životního prostředí (76)	Jistota pracovního místa (77)
Zabránění plýtvání (73)	Cenová stabilita (71)	Zabránění plýtvání (75)	Zabránění plýtvání (74)
Zásobování energií (69)	Nová pracovní místa (70)	Nová pracovní místa (74)	Nová pracovní místa (73)
Nová pracovní místa (58)	Ochrana životního prostředí (69)	Cenová stabilita (68)	Cenová stabilita (70)
Ochrana životního prostředí (55)	Zásobování energií (60)	Boj s kriminalitou (55)	Boj s kriminalitou (56)
Podpora exportu (51)	Podpora exportu (60)	Zásobování energií (49)	Podpora exportu (54)

Zdroj: PLASSER, Fritz. Die unsichtbare Fraktion: Struktur und Profil der Grün-Alternativen Österreich. In: KHOL, Andreas, OFNER Sebastian a Dietmar HALPER (eds.). Österreichisches Jahrbuch für Politik 1984. Oldenbourg, str. 137.

¹⁴ Tamtéž, str. 35.

¹⁵ PLASSER, Fritz. Die unsichtbare Fraktion: Struktur und Profil der Grün-Alternativen Österreich. In: KHOL, Andreas, OFNER Sebastian a Dietmar HALPER (eds.). Österreichisches Jahrbuch für Politik 1984. Oldenbourg, str. 137.

¹⁶ KRIECHBAUMER, Robert. Nur ein Zwischenspiel (?) Die Geschichte der Grünen in Österreich von den Anfängen bis 2017. Wien: Böhlau Verlag, 2018, str. 15-16.

1.2 Vznik strany a její upevňování ve stranické soutěži

Přestože byl výsledek lidového hlasování o zprovoznění elektrárny Zwentendorf zástupci protijaderného hnutí vnímán jako politický obrat a naděje na založení celorakouské zelené strany, brzy se ukázalo, že realita je jiná. Zwentendorf sice na krátkou dobu sjednotil rozdílná hnutí a zastřešující organizace, avšak již dva týdny poté na „prvním celorakouském setkání aktivistů“ v Grazu se opět projevil názorový rozpor mezi účastníky. Přitom byly viditelné dva hlavní proudy, které byly jen těžko slučitelné. Z levé až levicově radikální pozice se zformovala Alternativní listina Rakouska (*Alternative Liste Österreich, ALÖ*), na druhé straně ideologického spektra založili občansko-konzervativní protijaderní aktivisté a ochránci přírody uskupení s názvem Sjednocení zelení Rakouska (*Vereinte Grüne Österreichs, VGÖ*).¹⁷

Postup konsolidace Zelených probíhal komplikovaně a konkurující si ekologické skupiny se zejména na lokální úrovni vzájemně připravovaly o voliče. To dokazují i volby do Národní rady 24. dubna 1983, které samostatně kandidujícím ALÖ (1,4 %) a VGÖ (2 %) vstup do parlamentu neumožnily.¹⁸ Obě strany však jako konkurenti SPÖ na levé straně politického spektra dokázaly připravit sociální demokracii o část voličů. Naopak v regionálních volbách ve Vorarlbersku, kde v roce 1984 zelení vystupovali jednotně jako Zelená aliance (GAL), ohromili svým výsledkem 13 % a čtyřmi mandáty.¹⁹

Před parlamentními volbami 1986 se za účelem vytvoření jednotné kandidátky setkaly vedoucí osobnosti VGÖ, ALÖ a dalších regionálních ekologických iniciativ, jednání však nebyla úspěšná. Skupina prominentních ekologických osobností protestních aktivit ve Zwentenforfu a Hainburgu v čele s Fredou Meissner-Blauovou reagovala založením formace *Bürgerinitiative Parlament (BIP)*, jež přiměla VGÖ a ALÖ k jednotnému postupu. Vzniknuvší uskupení *Die Grüne Alternative – Liste Freda Meissner-Blau (GRÜNE)*, zahrnující také konzervativně orientovanou slovinskou menšinu zastupovanou Korutanskou jednotnou listinou (*Kärnter Einheitsliste, KEL*), získalo v parlamentních volbách 4,8 % a osm poslanců.²⁰ Zelení se tak stali prvním

---

¹⁷ Tamtéž, s. 41-42

¹⁸ Fritz Plasser dospěl ve své studii „Die unsichtbare Fraktion: Struktur und Profil der Grün-Alternativen Österreich“ k závěru, že pokud by strany ALÖ a VGÖ své síly spojily a kandidovaly by pod společnou listinou, měly by v novém parlamentu zastoupení sedmi poslanců.

¹⁹ PEČÍNKA, Pavel. 2002. Zelená zleva?: Historie ekologických stran v Evropě. Praha: G plus G, str. 45-46.

²⁰ Tamtéž, str. 46.

politickým subjektem v dějinách druhé rakouské republiky, jenž získal parlamentní relevanci na spolkové úrovni a přitom nevycházel ze žádného ze tří tradičních politických táborů.²¹

Z volebních analýz začaly být stále patrnější rysy rostoucí polarizace: na jedné straně starší generace se silnými stranickými vazbami podporující tradiční duopolitický systém, naproti tomu uvolněný multipartistický systém propagovaný mladšími a ve větší míře kvalifikovanějšími voliči s velmi nízkou vazbou na strany.²²

Ve volbách do Národní rady 7. října 1990 kandidovali VGÖ samostatně, získali však pouhé 2 % odevzdaných hlasů. Oproti tomu *Die grüne Alternative* (GAL) obdržela 4,8 % odevzdaných hlasů a zvýšila svůj počet mandátů v Národní radě o dvě poslanecká křesla. Přesto si však byli Zelení vědomi, že tomu vděčí volební formuli.²³ Jejich výsledek byl sice výrazně horší, než se očekávalo, ale potvrdili jim, že se v rakouském stranickém systému dokázali předběžně etablovat.²⁴

Dne 9. října 1994 obdrželi Zelení 7,3 % hlasů a počet jejich křesel v parlamentu se tím zvýšil na 13. ÖVP a SPÖ poprvé od konce 2. světové války nedosáhli kvalifikované 2/3 většiny. Poté, co se Rakousko od 1. ledna 1995 přidalo ke členům EU, stal se jedním z prvních evropských poslanců také aktivista strany Zelených Johannes Voggenhuber. Po rozpadu vlády téhož roku ztratili Zelení v předčasných parlamentních volbách 17. prosince mnoho voličů ve prospěch sociální demokracie a získali 4,8 % odevzdaných hlasů znamenal devět mandátů v Národní radě. SPÖ a ÖVP opět získaly potřebnou kvalifikovanou většinu. V následujících volbách do EP 13. 6. 1999 získali Zelení 9,3 % a tím dva evropské poslance.²⁵

Zlomovým úspěchem byly pro Zelené parlamentní volby 3. října 1999, které jim přinesly získat 7,4 % hlasů a 14 mandátů. Se svým postavením vyjádřili ochotu k možné budoucí koalici s SPÖ, ovšem pouze za předpokladu, že by kladla větší důraz na

---

²¹ DACHS, Herbert. Grünalternative Parteien. In: DACHS, Herbert, Peter GERLICH a Herbert GOTTWEIS, 1992, Handbuch des politischen Systems Österreichs, 2., durchgesehene Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, str. 263.

²² PLASSER, Fritz. Das österreichische Parteiensystem zwischen Erosion und Innovation. Eine empirische Langzeitanalyse. In: PELINKA, Anton a Fritz PLASSER. Das österreichische Parteiensystem. Wien: Böhlau 1988, str. 74-76.

²³ KRIECHBAUMER, Robert. Nur ein Zwischenspiel (?) Die Geschichte der Grünen in Österreich von den Anfängen bis 2017. Wien: Böhlau Verlag, 2018, str. 171.

²⁴ DACHS, Herbert. Grünalternative Parteien. In: DACHS, Herbert, Peter GERLICH a Herbert GOTTWEIS, 1992, Handbuch des politischen Systems Österreichs, 2., durchgesehene Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, str. 273.

²⁵ PEČÍNKA, Pavel. 2002. Zelená zleva?: Historie ekologických stran v Evropě. Praha: G plus G, str. 49-50; Wahlen in Österreich 1994 bis 2001. In: SORA [online]. [cit. 2021-07-08]. Dostupné z: <https://www.sora.at/themen/wahlverhalten/wahlanalysen/wahlen-in-oesterreich-94-01.html>.

ochranu životního prostředí a posílení veřejné dopravy a zmírnila se v otázkách azylové politiky. Přesun mnoha hlasů obou vládních stran směrem k FPÖ pod vedením Jörga Haidera však znamenal (k nelibosti Zelených) počátek vlády Svobodných a lidovců.²⁶

K dalšímu otřesu pevných kulturně-politických táborů a tradičních elektorátních vazeb došlo poté, co se černo-modrá koalice rozpadla a tehdejší kancléř Wolfgang Schüssel takticky vyhlásil 24. listopadu 2002 předčasné volby do Národní rady. Historie druhé republiky zaznamenala doposud nejsilnější přesun hlasů z černo-modrého tábora do červeno-zeleného. Zelení dosáhli svého za dobu své existence nejlepšího výsledku 9,47 procentních bodů a 17 mandátů a s odstupem pouhého jednoho procenta se umístili na čtvrtém místě za FPÖ.²⁷ Výsledné skóre přineslo minimálně v čistě matematické rovině myšlenku na do té doby naprosto nepředstavitelnou možnost – myšlenku černo-zelené vlády.

Po neúspěšných dohadech o vládní koalici ÖVP s SPÖ se Wolfgang Schüssel opravdu začal přiklánět i k možnosti spolupráce se Zelenými a na začátku února roku 2003 je přizval k vyjednávání. Straně Zelených se tak podařilo potvrdit svou pozici relevantního politického aktéra.²⁸ Přestože se vedoucí osobností strany jako Alexander Van der Bellen, Eva Glawischnigová, Madeleine Petrovicová a Peter Pilz postavili ke spolupráci pozitivně, ne všichni souhlasili. Především levé křídlo strany vídeňské zemské organizace okolo Karla Öllingera se proti přijetí koaličního vyjednávání ostře vyhranilo, stejně tak měl proti černo-zelené koalici výhrady předseda rozpočtového výboru Werner Kogler a jasná většina voličů.²⁹ Vyjednávací tým Zelených tak byl neustále pod tlakem kritiky. Zdlouhavá jednání nakonec dospěla 16. února k nevyhnutelnému konci. „Je po všem,“ oznámil Alexander Van der Bellen.³⁰ Ztroskotání možné historické premiéry způsobila neústupnost v názorech o vyzbrojení vzdušných vojenských sil Rakouska nákupem stíhacích letounů, stupňující se odpor vídeňské zemské organizace a zaleknutí ze strany Zelených před reformou sociálního systému.³¹ Koaliční smlouvu nakonec obnovili lidovci se Svobodnými.

---

²⁶ Tamtéž, str. 51; Tamtéž.

²⁷ Wahlanalyse Nationalratswahl 2002. In: SORA [online]. [cit. 2021-07-08]. Dostupné z: <https://www.sora.at/themen/wahlverhalten/wahlanalysen/nrw02.html>.

²⁸ HLOUŠEK, Vít. Parlamentní volby v Rakousku 2002. Středoevropské politické studie. Brno: Mezinárodní politologický ústav MU Brno, 2003.

²⁹ Proti černo-zelené koalici se vyslovily tři čtvrtiny voličů.

³⁰ PINK, Oliver. Es war einmal ein schwarz-grüner Traum. In: Die Presse, [online]. 9. 2. 2013. [cit. 2021-07-08]. Dostupné z: <https://www.diepresse.com/1342969/es-war-einmal-ein-schwarz-gruner-traum>.

³¹ KRIECHBAUMER, Robert. Nur ein Zwischenspiel (?) Die Geschichte der Grünen in Österreich von den Anfängen bis 2017. Wien: Böhlau Verlag, 2018, str. 262-269.

Supervolební rok 2004 přinesl Zeleným úspěch především v zemských volbách v Korutanech, kde se ekologická strana s 6,7% ziskem dostala poprvé do parlamentu, a tudíž si upevnila svou pozici již ve všech spolkových zemských sněmech. Ve třetích volbách do EP téhož roku si Zelení udrželi dva poslance.³²

V parlamentních volbách 1. října 2006 získali Zelení 11,05 % hlasů a 21 poslaneckých mandátů, což znamenalo s těsným náskokem před Svobodnými dokonce třetí místo, čímž jim vzniklo právo nominovat do funkce třetího předsedy Národní rady Evu Glawischnigovou. Odmítli však všechny možnosti tříkoaliční vlády jakožto i menšinovou vládu s SPÖ a striktně zamítli jakoukoliv spolupráci s FPÖ. Vlády se nakonec opět ujala velká koalice SPÖ a ÖVP.³³ Neměla však dlouhého trvání a z důvodu sporů mezi vládními stranami byly na 28. září 2008 vyhlášeny předčasné volby. Zeleným uškodila především konkurence Liberálního fóra (LIF), v jejíž prospěch přišli o 45.000 hlasů, a vysoká míra demobilizace vlastních voličů z roku 2006, kteří se rozhodli nejit k volbám vůbec. Zelení ztratili 0,62 procentního bodu a přišli o jeden mandát.³⁴ Ve volbách do EP 2009 sice Zelení získali o 3 procentní body méně než v roce 2004, počet poslanců Zelených však zůstal stejný.

Veškeré úspěchy Zelených ve volbách během roku 2013 vzbuzovaly jen mírný optimismus. Ekologická strana sice zaznamenala vysoké volební zisky (+12,8 procentních bodů v zemských volbách v Salcburku, +6,95 procentních bodů v Korutanském zemském sněmu, +1,9 procentních bodů v Tyrolsku, +1,15 procentních bodů v Dolním Rakousku a + 2,0 procentní body ve volbách do Národní rady) a převzala vládní odpovědnost již v pěti spolkových zemích. Její cíl podílet se na vládě na spolkové úrovni však nebyl splněn a v samotných parlamentních volbách 29. září zelená strana nedosáhla ani zdaleka takového výsledku, jaký očekávala. K tomu se na scéně rakouské stranické soutěže objevila nová konkurence – *NEOS – Das Neue Österreich und Liberales Forum*, které se povedlo na růžovou stranu získat 54.000 někdejších voličů Zelených.³⁵ Výsledky voleb byly zajímavé v mnoha ohledech, například tzv. gender gap, tj. mírou rozdílu mezi mužskými a ženskými preferencemi, kdy ženy volily převážně ÖVP (29 % žen, 20 % mužů), SPÖ a Zelené, naproti tomu muži více hlasovali

³² EU-Wahl 2004. In: SORA [online]. [cit. 2021-07-08]. dostupné z: <https://www.sora.at/themen/wahlverhalten/wahlanalysen/eu-wahl04.html>.

³³ KRIECHBAUMER, Robert. Nur ein Zwischenspiel (?) Die Geschichte der Grünen in Österreich von den Anfängen bis 2017. Wien: Böhlau Verlag, 2018, str. 298.

³⁴ Wahlanalyse Nationalratswahl 2008. In: SORA [online]. [cit. 2021-07-08]. dostupné z: <https://www.sora.at/themen/wahlverhalten/wahlanalysen/nrw08.html>.

³⁵ KRIECHBAUMER, Robert. Nur ein Zwischenspiel (?) Die Geschichte der Grünen in Österreich von den Anfängen bis 2017. Wien: Böhlau Verlag, 2018, str. 463-465.

pro FPÖ (29 % mužů, 16 % žen). Dalším zajímavým faktem bylo to, že Zelení předstihli ÖVP v počtu vysokoškolsky vzdělaných voličů.³⁶

Dne 25. května 2014 Zelení navýšili svůj zisk o 4,6 procentuálních bodů ve srovnání s předchozími volbami do Evropského parlamentu a s výsledkem 14,5 % odevzdaných hlasů se zařadili mezi jednoznačné vítěze květnového zápolení. Přestože se jasně definovali jako proevropská strana, následovali také pozici kritika EU, čímž se vyhranili od NEOS či ÖVP a v souvislosti s rostoucí skepsí vůči Evropské unii mohli dosáhnout lepšího výsledku – 5 % voličů, kteří byli již od samého začátku proti EU a přistoupení Rakouska považovali za špatný, hlasovali pro Zelené.³⁷ Euforii vzbudily také zemské volby ve Vorarlbersku, kde si Zelení polepšili o celých 6,5 procentních bodů.³⁸

Tabulka č. 2: Přehled výsledků voleb do Národní rady 1986-2013

	ÖVP		SPÖ		FPÖ		Zelení		LIF/NEOS		KPÖ		BZÖ	
	%	M.	%	M.	%	M.	%	M.	%	M.	%	M.	%	M.
1986	41,3	77	43,1	80	9,7	18	4,8	8			0,7	0		
1990	32,1	60	42,8	80	16,6	33	4,8	10			0,6	0		
1994	27,7	52	34,9	65	22,5	42	7,3	13	6,0	11	0,3	0		
1995	28,3	53	38,1	71	21,9	40	4,8	9	5,5	10	0,3	0		
1999	26,9	52	33,2	65	26,9	52	7,4	14	3,7	0	0,5	0		
2002	42,3	79	36,5	69	10,0	18	9,5	17	1,0	0	0,6	0		
2006	34,3	66	35,3	68	11,0	21	11,1	21			1,0	0	4,1	7
2008	26,0	51	29,3	57	17,5	34	10,4	20	2,1	0	0,8	0	10,7	21
2013	24,0	47	26,8	52	20,5	40	12,4	24	5,0	9	1,0	0	3,5	0

Zdroj: BMI

1.3 Shrnutí vývoje strany do roku 2016

Zelené hnutí dozrálo jako výsledek hlubokých změn politické kultury v šedesátých a sedmdesátých letech. Kořeny strany sahají nejen do ekologických

³⁶ Wahlanalyse Nationalratswahl 2013. In: SORA [online]. [cit. 2021-07-08]. Dostupné z: <https://www.sora.at/themen/wahlverhalten/wahlanalysen/nrw13.html>.

³⁷ KRIECHBAUMER, Robert. Nur ein Zwischenspiel (?) Die Geschichte der Grünen in Österreich von den Anfängen bis 2017. Wien: Böhlau Verlag, 2018, str. 468-469.

³⁸ Landtagswahl Vorarlberg 2014. In: SORA [online]. [cit. 2021-07-08]. Dostupné z: <https://www.sora.at/themen/wahlverhalten/wahlanalysen/ltw-vbg14.html>.

občanských iniciativ s cílem ochrany přírody, ale především také do odkazu rebelské generace 68. V roce 1986 se jako politický „outsider“ stali první stranou, která se dostala do parlamentu, a přitom nevycházela ze žádného ze tří tradičních táborů.

Za impuls ke vzniku Zelených bývá považován protest proti jaderné elektrárně Zwentendorf, a přestože její role v založení strany sporná,³⁹ zůstali Zelení během svého působení symbolem bezjaderné politiky Rakouska a s vidinou nezávislosti země na fosilních palivech se vytrvale zasazovali o podporu větrné a solární energie.⁴⁰ K ochraně životního prostředí přispívali také podporou veřejné dopravy, jíž chtěli dosáhnout např. roční neomezenou jízdenkou za cenu 365 Eur. Kromě ekologických témat se jádrem jejich politiky stal také boj za lidská práva – za rovnost heterosexuálů a homosexuálů, proti které naopak často vystupovali konzervativní lidovci, za rovnoprávné zastoupení žen (ať už v řadách svých poslanců, v určitých typech zaměstnání nebo na cedulích s názvy ulic⁴¹), za solidární politiku v uprchlické krizi a za práva menšin (zasadili se např. za dvojjazyčné tabule označující obce se slovinskou menšinou v Korutanech).⁴² Vyhraňovali se vůči veškerému násilí (vystupovali za neutralitu Rakouska a proti vyzbrojení vzdušných sil armády stíhačkami) a vůči xenofobii – již od počátku kritizovali proticizineckou politiku Svobodných.⁴³ Důležitou součástí programu se stala také jejich kontrolní a anti-korupční rétorika. Již v roce 1991 vystoupil Peter Pilz s předvolebními plakáty s heslem „Pilz gegen Filz,“ na kterých byl zobrazen, jak vykukuje zpoza rohu.

Heterogenní složení strany se stalo také její slabinou – nejednotnost vedla k častým vnitrostranickým konfliktům. Než se stal v roce 1997 spolkovým mluvčím Alexander Van der Bellen, vystřídal se na postu předsedy strany mnoho lidí.⁴⁴

Strana Zelení – Zelená alternativa se za dobu své třicetileté existence vyvinula z protestního hnutí v relevantní politický subjekt, jenž byl připraven převzít vládní

---

³⁹ Roli Zwentendorfu jako impulsu k založení Zelených zpochybnila Freda Meissner-Blauová v interview „In Zwentendorf waren nicht die Grünen“ In: Der Standard [online]. 12. 3. 2011. [cit. 2021-07-08]. Dostupné z: <https://www.derstandard.at/story/1297820245551/standard-interview-in-zwentendorf-waren-nicht-die-gruenen>.

⁴⁰ LEITNER, Karin, KERN, Maria. Glawischnig: „Bin für Solaranlagen-Pflicht“, In: Kurier [online]. 23. 8. 2013. [cit. 2021-07-08]. Dostupné z: <https://kurier.at/politik/inland/eva-glawischnig-bin-fuer-solaranlagen-pflicht/23.694.822>.

⁴¹ Wiener Straßennamen: Frauen und Migranten sollen präsenter werden. In: Der Standard [online]. 26. 6. 2013. [cit. 2021-07-08]. Dostupné z: <https://www.derstandard.at/story/1371170694180/wiener-strassennamen-sollen-haeufiger-namen-von-frauen-und-migranten-tragen>.

⁴² PICKL-HERK, Reinhard. 20 Jahre Grüne – Von der Protest- zur Gestaltungspartei. [online]. 2006. Dostupné z: <https://www.gbw.at/archiv/artikelansicht/beitrag/von-der-protest-zur-gestaltungspartei/>.

⁴³ PEČÍŇKA, Pavel. 2002. Zelená zleva?: Historie ekologických stran v Evropě. Praha: G plus G, str. 48.

⁴⁴ V roce 1986 Freda Meissner-Blauová, 1988 Andreas Wabl, 1990 Johannes Voggenhuber, 1992 Madeleine Petrovicová, 1996 Christoph Chorherr, 1997 Alexander Van der Bellen.

odpovědnost na spolkové úrovni.⁴⁵ Ideologicky se Zelení považovali za progresivní, levicovo-liberální stranu, která viděla svou roli hlavně v konstruktivní opozici. Strana zaznamenávala zisky jak v zemských a spolkových volbách, tak i volbách do EP, a stala se vládnoucí stranou v pěti spolkových zemích. Na základě dosavadních úspěchů se jejich dlouholetý cíl podílet se na vládě na spolkové úrovni zdál být realistický.⁴⁶

1. Prezidentské volby 2016: předzvěst politického otřesu⁴⁷

Po dvanáctiletém funkčním období prezidenta Heinze Fischera se Rakousko chystalo zvolit novou tvář hlavy státu. Atmosféra nadcházejících voleb se nesla v duchu narůstající nespokojenosti obyvatel s výkonem vlády, rekordního posílení volebních preferencí Svobodných, uvolnění tradičních vazeb mezi voliči a stranami a silné názorové polarizace elektorátu v otázce migrační a azylové politiky.⁴⁸ Volební analýzy institutu SORA udávají, že celková nespokojenost s vládními stranami dosáhla 70 %, většina voličů byla z politiky zklamaná (40 %) nebo rozhněvaná (36 %) a více než polovina navíc považovala aktuální vývoj země za negativní.⁴⁹ K tomu přispěly nejen vnitropolitické problémy jako například rekordní nezaměstnanost,⁵⁰ ale především také mezinárodní uprchlická krize.⁵¹ Právě postoj voličů k migraci měl na volbu hlavy státu pravděpodobně nejsilnější vliv. Rakouský novinář Josef Votzi označil prezidentské volby 2016 jako „Lidové hlasování o správném přístupu k uprchlíkům.“⁵² Z uvedené situace nejvíce profitovala FPÖ a jejich kandidát Norbert Hofer, neboť nejlépe dokázal

---

⁴⁵ KITTNER, Daniela. So wollen die Grünen Österreich regieren. In: Kurier [online]. 30. 11. 2014. [cit. 2021-07-08]. Dostupné z: <https://kurier.at/politik/inland/so-wollen-die-gruenen-oesterreich-regieren/99.810.781>.

⁴⁶ KRIECHBAUMER, Robert. Nur ein Zwischenspiel (?) Die Geschichte der Grünen in Österreich von den Anfängen bis 2017. Wien: Böhlau Verlag, 2018, s. 555.

⁴⁷ O politickém zemětřesení v souvislosti s prezidentskými volbami v roce 2016 hovoří Miroslav Šepták ve své publicistické tvorbě na stránkách nezávislého čtvrtletníku Demokratického středu.

⁴⁸ PLASSER, Fritz a Franz SOMMER. Wahlen im Schatten der Flüchtlingskrise. Parteien, Wähler und Koalitionen im Umbruch. Wien: Facultas, 2018 str. 63-64.

⁴⁹ Wahlanalyse Bundespräsidentchaftswahl 2016. In: SORA [online]. [cit. 2021-07-08]. Dostupné z: <https://www.sora.at/themen/wahlverhalten/wahlanalysen/bpw16.html>.

⁵⁰ V roce 2016 stoupla nezaměstnanost na 9,1 %. Statistisches Jahrbuch der WKO Österreichs 2017, str. 33.

⁵¹ 60 % voličů považovalo kapacitní možnosti Rakouska přijmout další uprchlíky za vyčerpané. PLASSER, Fritz a Franz SOMMER. Wahlen im Schatten der Flüchtlingskrise. Parteien, Wähler und Koalitionen im Umbruch. Wien: Facultas, str. 64.

⁵² VOTZI, Josef. Hofburg-Kür wird zur Asyl-Volksabstimmung. In: Kurier, [online]. 22. 1. 2016. [cit. 2021-07-08]. Dostupné z: <https://kurier.at/meinung/kommentare/innenpolitik/hofburg-kuer-wird-zur-asyl-volksabstimmung/176.394.375>.

využít jedno z vlastních dlouhodobě profilujících témat v popředí veřejné diskuze a účinně mobilizovat hlasy nespokojených voličů Norbert Hofer.⁵³ Již v létě roku 2015 převýšily preference Svobodných obě vládnoucí strany.⁵⁴ Naopak mobilizační schopnosti SPÖ a ÖVP se v důsledku uvolnění vazeb tradičních voličů značně snížily. Pouze třetina pociťovala vazbu na některou konkrétní stranu, naopak 60 % nebyla blízká žádná.⁵⁵ Dosavadní nepsané pravidlo, že prezident Rakouska vždy vychází z jedné ze dvou velkých stran, ztrácelo na platnosti.

Na post hlavy státu se v roce 2016 hlásilo celkem šest kandidátů. Dne 7. ledna potvrdil svou formálně nezávislou kandidaturu bývalý předseda Zelených Alexander Van der Bellen, vedle něho se o funkci za podpory NEOS ucházela také bývalá předsedkyně Nejvyššího soudu Irmgard Grissová a vídeňský stavební podnikatel Richard Lugner bezpartijní příslušnosti. Za sociálně demokratickou stranu byl nominován Rudolf Hundstorfer, za FPÖ již zmiňovaný třetí předseda Národní rady Norbert Hofer a za lidovce po překvapivém ustoupení z kandidatury dolnorakouského hejtmana Erwina Prölla vstoupil do pomyslného ringu někdejší předseda poslaneckého klubu Andreas Khol.⁵⁶

Spolkový prezident Rakouska je od roku 1951 volen v přímých volbách většinovým volebním systémem s uzavřeným druhým kolem.⁵⁷ S překvapivě velkým náskokem s 35,1 % zvítězil Norbert Hofer, za ním následoval Alexander Van der Bellen, který získal 21,3 %. Irmgard Grissová si přišla na 18,9 % a tím na třetí místo, Rudolf Hundstorfer obdržel 11,3 %, Andreas Khol 11,1 % a Richard Lugner 2,3 % platných hlasů.⁵⁸ Obsazení prvních příček zbarvilo tradiční červeno-černou politickou scénu Rakouska do modro-zelena. Dramatický obrat navíc podtrhlo vítězství Alexandera Van der Bellena v obvykle červené Vídni, zatímco kandidát SPÖ Rudolf Hundstorfer zde skončil až na čtvrtém místě.⁵⁹

⁵³ Wahlanalyse Bundespräsidentenwahl 2016. In: SORA [online]. [cit. 2021-07-08]. Dostupné z: <https://www.sora.at/themen/wahlverhalten/wahlanalysen/bpw16.html>.

⁵⁴ SOMMER, Franz. Parteipräferenzen 1999 bis 2018 – eine Zeitreise. In: KHOL, Andreas, OFNER Sebastian a Dietmar HALPER (eds.). Österreichisches Jahrbuch für Politik 2018, Wien: Böhlau, 2019, str. 423.

⁵⁵ PLASSER/SOMMER. Bundespräsidentenwahlen 2016, In: KHOL, Andreas, OFNER Sebastian a Dietmar HALPER (eds.). Österreichisches Jahrbuch für Politik 2016, Wien: Böhlau 2017, str. 4-5.

⁵⁶ KRIECHBAUMER, Robert. Nur ein Zwischenspiel (?) Die Geschichte der Grünen in Österreich von den Anfängen bis 2017. Wien: Böhlau Verlag, 2018, str. 544-545.

⁵⁷ ŘÍCHOVÁ, Blanka. Rakouská republika. In: ŘíCHOVÁ, B. Komparace politických systémů II, 3., přeprac. vyd. Praha: Oeconomica, 2004, str. 137.

⁵⁸ PLASSER/SOMMER. Bundespräsidentenwahlen 2016. In: KHOL, Andreas, OFNER Sebastian a Dietmar HALPER (eds.). Österreichisches Jahrbuch für Politik 2016, Wien: Böhlau 2017, str. 4.

⁵⁹ Van der Bellen získal ve Vídni 32,75 %, Hundstorfer pouze 12,54 %. Výsledky dostupné online na: https://www.bmi.gv.at/412/Bundespraesidentenwahlen/Bundespraesidentenwahl_2016/start.aspx.

Protože žádný z kandidátů nezískal více než 50 % hlasů, následoval 22. května tzv. „Stichwahl“ mezi Norbertem Hoferem a Alexanderem Van der Bellenem. Proti sobě nyní stáli kandidáti se zcela odlišným politickým postojem, jenž rozdělával také jejich voliče. Velmi nápadná názorová polarizace obou voličstev je zobrazena v tabulce č. Téměř tři čtvrtiny voličů, kteří politickým stranám a jejich představitelům ve velké míře či zcela důvěřovali, daly svůj hlas Alexanderovi Van der Bellenovi. Naopak více než tři čtvrtiny voličů, kteří etablovaným politickým subjektům nedůvěřovali vůbec, hlasovaly pro Norberta Hofera. Také odlišné názory politiků v otázce azylové politiky odrážely postoj svých příznivců. 84 % voličů s pozitivním přístupem k dalšímu přijímání uprchlíků podpořilo Alexandra Van der Bellenu, zatímco z těch, kteří považovali kapacitní možnosti Rakouska za vyčerpané, volilo Norberta Hofera 70 % respondentů.⁶⁰

V druhém kole předstihl Alexander Van der Bellen svého protikandidáta díky převaze v korespondenčním hlasování dohromady o 31.026 hlasů. S výsledkem 50,4 % ku 49,7 %⁶¹ tak dosáhl nejtěsnějšího vítězství v historii rakouských prezidentských voleb. Výsledek sčítání však byl s poukazem na procedurální chyby v některých volebních okrscích předsedou FPÖ Heinz-Christianem Strachem napaden a označen za „podezřelý.“ Ačkoli se protiprávní jednání neprokázalo, nedalo se úplně vyloučit a ústavní soud výsledky voleb zrušil.⁶²

V opětovném druhém kole 4. prosince Alexander Van der Bellen obhájil své vítězství a zlepšil svůj výsledek o další 3,5 procentních bodů. S odkazem na výsledky prezidentských voleb ve Spojených státech amerických varoval veřejnost před rostoucím nebezpečím pravicového populismu, čímž dokázal zmobilizovat další hlasy ještě nerozhodnutých voličů a stejně tak i voličů socialistů a lidovců. Otázka, jakým způsobem volby ovlivní budoucí směřování země a motiv zabránit vítězství Norberta Hofera byl pro tyto volby příznačný. 34 % hlasů pro Alexandra Van der Bellenu bylo do urny vhozeno za účelem jeho vítězství, naopak 42 % hlasů mělo především zabránit nástupu Norberta Hofera.⁶³

---

⁶⁰ PLASSER/SOMMER. Bundespräsidentenwahlen 2016. In: KHOL, Andreas, OFNER Sebastian a Dietmar HALPER (eds.). Österreichisches Jahrbuch für Politik 2016, Wien: Böhlau 2017, str. 17-22.

⁶¹ Wahlanalyse Bundespräsidentenschaftswahl 2016. In: SORA [online]. [cit. 2021-07-08]. Dostupné z: <https://www.sora.at/themen/wahlverhalten/wahlanalysen/bpw16.html>.

⁶² WINDHAGER, Maria. Bundespräsidentenwahl 2016: Die Wahlanfechtung. In: KHOL, Andreas, OFNER Sebastian a Dietmar HALPER (eds.). Österreichisches Jahrbuch für Politik 2016, Wien: Böhlau 2017, str., str. 50-51.

⁶³ KRIECHBAUMER, Robert. Nur ein Zwischenspiel (?) Die Geschichte der Grünen in Österreich von den Anfängen bis 2017. Wien: Böhlau Verlag, 2018, str. 553-555.

Po zvolení Donalda Trumpa prezidentem Spojených států amerických a po referendu o vystoupení Velké Británie z Evropské Unie přinesla výhra výrazně proevropského politika úlevu také v zahraničí. Předseda německé SPD Sigmar Gabriel označil volby jako „jasné vítězství rozumu proti pravicovému populismu.“⁶⁴

Zvolení Alexandra Van der Bellena rakouským prezidentem bylo bezpochyby největším triumfem ekologické strany. Dlouholetý mluvčí Zelených se slovy „časy se mění“⁶⁵ prolomil doposud platící nepsanou dohodu o „právu“ lidovců a socialistů na post hlavy státu.

Tabulka č. 3: Volba prezidenta podle politického postoje voličů (Stichwahl 22. května)

		Norbert Hofer	Alexander Van der Bellen
Důvěra v politiku a elity	Ve velké míře či úplná (22 %)	27	73
	Jen malá (54 %)	48	52
	Vůbec žádná (24 %)	76	24
Postoj k azylové politice	Rakousko může přijmout další uprchlíky (35 %)	16	84
	Kapacitní možnosti jsou již vyčerpány (60 %)	70	30
	Měla by se stanovit horní hranice (67 %)	62	38
	Proti stanovení horní hranice (30 %)	26	74

Zdroj: zpracováno podle: PLASSER/SOMMER. Bundespräsidentenwahlen 2016 In: KHOL, Andreas, OFNER Sebastian a Dietmar HALPER (eds.). Österreichisches Jahrbuch für Politik 2016, Wien: Böhlau 2017, str. 17-22.

Již první kolo prezidentských voleb bylo předzvěstí politického otřesu voleb do Národní rady v říjnu následujícího roku, neboť rozhodující aspekty (názorová polarizace rakouského elektorátu v otázce migrační a azylové politiky, nespokojenost s vládou velké koalice a nárůst volebních preferencí Svobodných) zásadním způsobem ovlivnily také parlamentní volby 2017. Ve svém restriktivním přístupu se překrývaly názory příznivců Norberta Hofera s voliči Svobodných a lidovců, stejně tak vykazovaly paralely postoje zastánců Van der Bellena a voličů socialistů, Zelených a Nového Rakouska. Dělicí linie mezi oběma voličstvy v prezidentských volbách 2016 tak rozdělovala také voliče ÖVP a FPÖ od voličů SPÖ, Zelených, NEOS či kandidátky Petera Pilze ve volbách do Národní rady 2017.⁶⁶

⁶⁴ KLEINE, Rolf. Van der Bellen gewinnt ÖSI-Wahl. In: Bild [online]. 4. 12. 2016. [cit. 2021-07-08]. Dostupné z: <https://www.bild.de/politik/ausland/oesterreich/oesterreich-ergebnisse-49065076.bild.html>.

⁶⁵ BELLEN, Alexander. Die Zeiten ändern sich! Předvolební video [online]. 15. 4. 2016.

⁶⁶ PLASSER, Fritz a Franz SOMMER. Wahlen im Schatten der Flüchtlingskrise. Parteien, Wähler und Koalitionen im Umbruch. Wien: Facultas, 2018, str. 69.

3. Volby do Národní rady 2017

3.1 Předvolební situace strany

Zelení v roce 2016 všechno podřídili podpoře svého bývalého spolkového mluvčího Alexandra Van der Bellena v prezidentských volbách. Po jeho úspěšném zvolení se však objevovat konflikty a problémy, jež byly kvůli nezvykle dlouhé prezidentské volební kampani upozaděny. Jen pár týdnů po svém doposud největším politickém úspěchu se tak strana Zelených dostala do těžké vnitrostranické krize.⁶⁷

Nejednotnost a neshody vyvstaly hned po zahájení diskuze, jakou pozici by Zelení v souvislosti s dalšími volbami do Národní rady měli zastoupit. Peter Pilz, zdatný rétor, avšak svými spolustraníky pro své jen těžko kontrolovatelné jednání spíše neoblíbený, se hned po prezidentských volbách ujal slova a navrhoval následovat levý populistický kurs. Narazil však na všeobecný nesouhlas. Eva Glawischnigová jasně zamítla jeho vehementně prosazovaný populismus a radši zacílila na osvědčenou pozici středo-levicové strany. Důrazně k tomu poznamenala: „*Nikdo u nás nechce proměnu v levo-populistickou stranu.*“⁶⁸ Protože SPÖ pod Christianem Kernem obrátila svou rétoriku spíše do středu, bylo třeba vyplnit vzniklou mezeru v levém spektru. Zelení tak získali osvědčenou pozici protipólu proti pravicově populistické FPÖ.⁶⁹

Místo příprav na volební kampaň se však strana musela vypořádat s mnoha problémy. Ještě ani nedozněl konflikt strany se svou mládežnickou organizací, když došlo k překvapivému odstoupení Evy Glawischnigové. Straně neprospěl ani odchod jednoho z nejvýraznějších postav Zelených – Petera Pilze, který si krátce před parlamentními volbami založil svou vlastní kandidátku. Veřejnost tak nabyla dojmu, že strana se zabývá spíše svými vlastními problémy než problémy voličů.⁷⁰

---

⁶⁷ KRIECHBAUMER, Robert. Nur ein Zwischenspiel (?) Die Geschichte der Grünen in Österreich von den Anfängen bis 2017. Wien: Böhlau Verlag, 2018. str. 556.

⁶⁸ Cit. dle: tamtéž, str. 559.

⁶⁹ Tamtéž, str. 556-562.

⁷⁰ ŠEPTÁK, Miroslav. Rakouské parlamentní volby 2017: Začátek éry Sebastiana Kurze. In: Středoevropské politické studie 20 (2), 2018, str. 106.

3.1.1 Konflikt s Mladými Zelenými

Diskuze o ideologické profilaci Zelených v souvislosti s nadcházejícími volbami do Národní rady byla konfrontována mediálně sledovaným konfliktem strany se svou mládežnickou organizací Mladí Zelení (*Die Jungen Grünen*), který vygradoval až ve vyloučení organizace ze strany. Mladí Zelení přitom balancovali na tenkém ledě opakovaně. K rozmíškám s vedením došlo již na počátku roku 2014, kdy podpořili násilné demonstrace proti vídeňskému Akademickému plesu a nešetřili přitom provokujícími hesly, jakým byl například slogan „*Naši nenávisť, tu můžete mít*“ či „*Ne, my tuto zemi ani její lid nemilujeme*.“ Účast organizace na demonstraci vyvolala nejen negativní mediální ohlas, ale také turbulentní reakce ze strany Zelených. Eva Glawischnigová se proti této aktivitě ostře ohradila s tím, že „pro násilí má nulové porozumění,“ a pohrozila vyloučením ze strany.⁷¹

O dva roky později, na podzim roku 2016, došlo ke krizi znovu, když se od oficiální studentské organizace GRAS (*Grünen und Alternativen Student_innen*) v Linci a Štýrském Hradci odtrhla nová skupina s názvem *Grünen Studierenden* a pod Zelenými tak vznikla dvě navzájem si konkurující uskupení. Problém nastal, když se Mladí Zelení rozhodli ve volbách do samosprávných orgánů vysokých škol podpořit *Grüne Studierenden*, a ne uznanou studentskou organizaci GRAS. Eva Glawischnigová chtěla veškeré aktivity proti studentské organizaci GRAS zamezit, a dala Mladým Zeleným ultimatum: pokud do 31. března nevezmou úmysl podpořit *Grüne Studierenden* zpět, vyloučí je ze strany. Zelený europoslanec Michel Reimon obvinil Mladé Zelené z pouhé touhy po moci a vlivu a vyjádřil se, že „*Naše frakce je GRAS, jen a pouze GRAS*“.⁷² Spolková mluvčí Mladých Zelených Flora Petriková vyčítala vedení Zelených autoritativní a nedemokratický přístup a požadovala odstoupení Evy Glawischnigové. Za svou kritiku se sice nakonec omluvila, na podpoře *Grüne Studierenden* však i nadále trvala.

Dne 30. března dospělo spolkové předsednictvo Zelených k jednoznačnému rozhodnutí vyloučit Mladé Zelené ze své organizační struktury a manažer strany Robert Luschnig oznámil úmysl založit novou mládežnickou platformu pro všechny, kteří chtějí spolupracovat. Rozhodnutí sice bylo učiněno na základě hlasování, ve kterém bylo pro vyloučení 23 z 25 hlasů, přesto se kvůli tomu Eva Glawischnigová neubránila kritice. Mladí Zelení byli konstruktivní součástí Zelených po sedm let a hráli

⁷¹ KRIECHBAUMER, Robert. Nur ein Zwischenspiel (?) Die Geschichte der Grünen in Österreich von den Anfängen bis 2017. Wien: Böhlau Verlag, 2018. str. 562-564.

⁷² Cit. dle: tamtéž, str. 565.

významnou roli také ve volbách. Po odloučení ze strany začaly spolupracovat s KPÖ, se kterou také kandidovali v parlamentních volbách.⁷³

3.1.2 Změna ve vedení strany

V pozdní večer 17. května oznámil renomovaný německý týdeník Die Zeit překvapující zprávu, že předsedkyně Zelených Eva Glawischnigová, čelící stále vzrůstající vnitrostranické kritice, brzo odstoupí. Odchod ze strany sice nebyl naplánován na 18. května, nicméně informace Die Zeitu dostalo předsedkyni Zelených pod tlak. Glawischnigová tak k překvapení mnoha dalšího dne na konferenci potvrdila své odstoupení jako reakci na vnitrostranickou kritiku a zdravotní problémy. Rozhodnutí o novém vedení mělo padnout 19. května, přičemž se mluvilo o Ingrid Filipové a Ulrike Lunacekové. Strana byla nucena k rychlému závěru, neboť bylo třeba, aby působila jednotně a rozhodně. Přestože před tím Glawischnigová varovala, předsednictvo Zelených se nakonec rozhodlo pro pragmatické rozdělení rolí: pozici spolkové mluvčí převzala Ingrid Filipová, Ulrike Lunaceková se stala lídryní parlamentních voleb a pozici předsedy strany převzal Albert Steinhauser.⁷⁴

3.1.3 Spolkový kongres v Linci a nová konkurence Zelených

Vypovězení vládní koalice a následné vyhlášení předčasných parlamentních voleb na podzim 2017 znamenalo, že Zelení museli co možná nejrychleji rozhodnout o volební kandidátce. Mezi jednotlivými uchazeči se hlasovalo na spolkovém kongresu v Linci 25. června, přičemž byla dodržována genderová vyváženost a nemalou roli v rozhodování hrála také sympatie či antipatie jednotlivých kandidátů a střet proti sobě stojících zasloužilých poslanců a mladých politiků volajících po generační obměně. O mandáty se kromě Ulrike Lunacekové opětovně ucházelo mnoho zkušených politiků – Peter Pilz, Werner Kogler, Bruno Rossman, Wolfgang Zinggl, Christiane Brunnerová nebo Alev Korunová a konkurencí jim byli mladí nováčci jako 28letý Julian Schmid.⁷⁵

Zkušený řečník těšící se mediální známosti a známý „lovec korupce“ Peter Pilz již před spolkovým kongresem oznámil, že se bude ucházet o čtvrté místo na volební

---

⁷³ TEMEL, Peter. Worum geht es eigentlich im Grünen-Streit? In: Kurier [online]. 03. 04. 2017 [cit. 2021-07-08]. Dostupné z: <https://kurier.at/politik/inland/streit-zwischen-glawischnig-und-jungen-gruenen-worum-geht-es-eigentlich/256.037.939>.

⁷⁴ ŠEPTÁK, Miroslav. Rakouské parlamentní volby 2017: Začátek éry Sebastiana Kurze. In: Středoevropské politické studie 20 (2), 2018, str. 93.

⁷⁵ KRIECHBAUMER, Robert. Nur ein Zwischenspiel (?) Die Geschichte der Grünen in Österreich von den Anfängen bis 2017. Wien: Böhlau Verlag, 2018. str. 577-579.

kandidátce, a pokud kýžená pozice nedosáhne, se Zelenými se rozloučí.⁷⁶ Vymezoval se vůči nekritickému a z jeho pohledu krátkozrakému „vítacímu“ postoji Zelených v cizinecké politice, naopak nešetřil veřejnou kritikou politického islámu a ilegálního chování turecké menšiny.⁷⁷ Ekologické straně, v jejímž středu působil jako jeden z nejvýraznějších členů 31 let, navíc vytýkal zkratkovitost a podceňování aktuálních problémů a starostí rakouské společnosti.⁷⁸

Pilzův stranou neodsouhlasený kritický postoj k migrační krizi a integraci cizinců, veřejná kritika islamismu a sklon k individualismu nebyl Zeleným již delší dobu po chuti. Ve volbě o čtvrté místo nakonec získal 43 % a k překvapení vedení strany, do kterého byla zvolena Ingrid Filipová, tak podlehl svému mladšímu kolegovi Julianovi Schmidtovi.⁷⁹ Peter Pilz přijal svou porážku a rozhodl se odstoupit ze strany, načež odmítl nabídku kandidovat na posledním místě kandidátky, stejně jako odmítl nabídku přejít k SPÖ.⁸⁰

Konec své politické kariéry však přijmout odmítl a bezprostředně po volební porážce začal chystat svou vlastní kandidátku. Zacílit chtěl především početné nevoliče a protestní hlasy, jež čítají potenciál přibližně 40 % elektorátu.⁸¹ Novou kandidátku nechtěl koncipovat jako klasickou stranu s uceleným politickým programem, nýbrž spíše jako hnutí, jehož členové budou prosazovat konkrétní požadavky svých voličů, budou-li zvoleni do Národní rady.⁸²

Dne 25. července oznámil Peter Pilz založení své Kandidátky *Liste Peter Pilz* (PILZ) a vedle sebe a svého spolupracovníka právního advokáta Alfreda Nolla představil čtyři další neznámé politické nováčky: Petera Kolbu, Sebastiana Bohrn Mena, Mariu Sternovou a Stephanie Coxovou. O tři dny později se k němu přidali také

---

⁷⁶ Tamtéž, str. 579.

⁷⁷ Výsledek tureckého referenda o změnách ústavy výrazně posilujících pravomoci prezidenta Recep Tayyipa Erdogana, v jehož prospěch hlasovala také většina Turků žijících v Rakousku, byl podle Pilze protidemokratickým vývojem a ztroskotáním snahy o integraci těchto lidí. Zároveň označil výsledek hlasování za zfalšovaný, neboť odpůrci Erdogana byli údajně zastrašováni, kvůli čemuž většina tureckých oprávněných voličů v Rakousku (116.000) vůbec k volbám nepřišla. Peter Pilz: Wahlfälschung mitten in Österreich. In: Kleine Zeitung [online], 19. 4. 2017 [cit. 2021-07-08]. Dostupné z: https://www.kleinezeitung.at/politik/5203240/Nach-TuerkeiReferendum_Peter-Pilz_Wahlfaelschung-mitten-in.

⁷⁸ ŠEPTÁK, Miroslav. Rakouské parlamentní volby 2017: Začátek éry Sebastiana Kurze. In: Středoevropské politické studie 20 (2), 2018, str. 93.

⁷⁹ ROHRHOFER, Markus. *Grüne kicken Peter Pilz aus dem Nationalrat*, derstandard.at, 25. 6. 2017

⁸⁰ KRIECHBAUMER, Robert. Nur ein Zwischenspiel (?) Die Geschichte der Grünen in Österreich von den Anfängen bis 2017. Wien: Böhlau Verlag, 2018. str. 581-583.

⁸¹ Tamtéž, str. 584.

⁸² ŠEPTÁK, Miroslav. Rakouské parlamentní volby 2017: Začátek éry Sebastiana Kurze. In: Středoevropské politické studie 20 (2), 2018, str. 93.

bývalí zelení poslanci Wolfgang Zinggl a Bruno Rossmann a někdejší poslankyně SPÖ Daniela Holzinger-Vogtenhuberová.⁸³

Vzhledem k měnící se politické kultuře Rakouska, nevyhraněnému postoji kandidátky PILZ uvnitř politického spektra a enormní mediální pozornosti měla kandidatura Petera Pilze s důrazem na pojmy domov, bezpečí a spravedlnost celkem dobré šance dosáhnout svého politického cíle a vstoupit do Národní rady. Renomovaný rakouský politolog Fritz Plasser dokonce přišel s hypotézou, že by Pilz nejen mohl překročit 4% uzavírací klauzuli, ale také by mohl dosáhnout lepšího volebního výsledku než Zelení.⁸⁴

3.2 Volební program Zelených

Volební program Zelených pro parlamentní volby 2017 začíná předmluvou, ve které lídryně strany Ulrike Lunaceková nabádá voliče k soudružnosti s vizí silné a společné Evropy s demokratickými hodnotami namísto směřování k pravicovému populismu.⁸⁵ Lunaceková varovala, že nadcházející volby budou důležité pro další vývoj Rakouska – ve smyslu výběru mezi autoritativními tendencemi nebo liberální demokracií, jejímž nositelem jsou Zelení.⁸⁶

Hlavní obsah programu tvoří třináct kapitol rozdělujících konkrétní tematické oblasti, ve kterých se Zelení chtěli angažovat: 1) Utváření Evropy – měnit svět; 2) Život v jistotě – nedat šanci strachu; 3) Spravedlivější Rakousko – férové rámcové podmínky; 4) Dobrý život musí být dostupný – solidárně a nezávisle; 5) Ochrana našeho klimatu – převzetí odpovědnosti; 6) Čisté životní prostředí a Bio kvalita pro všechny – respektující zacházení se zvířaty; 7) Vytvářet budoucnost společně – město, venkov, životní úroveň; 8) Garance základních lidských práv – z lásky ke svobodě; 9) Věda a výzkum tvoří budoucnost – modernizace vzdělávacího systému; 10) Nezávislost a rozmanitost – zrovnoprávnění; 11) Garance transparentnosti a kontroly moci – důvěra

---

⁸³ KRIECHBAUMER, Robert. Nur ein Zwischenspiel (?) Die Geschichte der Grünen in Österreich von den Anfängen bis 2017. Wien: Böhlau Verlag, 2018. str. 586-587.

⁸⁴ ŠEPTÁK, Miroslav. Rakouské parlamentní volby 2017: Začátek éry Sebastiana Kurze. In: Středoevropské politické studie 20 (2), 2018, str. 94.

⁸⁵ Zelení 2017: Das ist grün., str. 5.

⁸⁶ KRIECHBAUMER, Robert. Nur ein Zwischenspiel (?) Die Geschichte der Grünen in Österreich von den Anfängen bis 2017. Wien: Böhlau Verlag, 2018. str. 611.

v demokracii; 12) Úspěšné hospodaření – investování do budoucnosti; 13) Vytvoření digitální společnosti – využít šancí, rozpoznat rizika.

Volební program obsahoval odvážné cíle jako například kompletní přechod Rakouska na obnovitelné zdroje energií do roku 2030, zákaz nově přihlásit automobil se spalovacím motorem od roku 2030 či společný evropský azylový systém a spravedlivé přerozdělování uprchlíků mezi členské státy EU, dále zahrnoval požadavky jako například zavedení jednotné školy pro všechny žáky od 10 do 14 let, možnost uzavření stejnopohlavního manželství, snížení potravinového odpadu na polovinu či odstranění nerovnosti v platovém ohodnocení mužů a žen.⁸⁷ Ekologická strana prosazovala solidární politiku s heslem „*S lidmi, ne proti nim*“, nebyla však rakouskou společností považována za kompetentní v žádném z aktuálních klíčových témat (jako například boj proti nezaměstnanosti a zločinnosti, ochrana před nebezpečím terorismu či kontrola migrace). K tomu přispěla také kandidatura Petera Pilze, jenž Zeleným přebral téma boje proti korupci.⁸⁸

3.3 Výsledky voleb

V neděli 15. října 2017 hlasovali občané Rakouska o 183 mandátech Národní rady,⁸⁹ přičemž se využívá poměrného volebního systému kandidátních listin s možností udělení preferenčního hlasu.⁹⁰ Výsledky voleb přinesly do rakouské politické scény hned několik zásadních skutečností. Po patnácti letech opět zvítězili lidovci, kterým se tak podařilo v dějinách alpského státu doposud nemožné – z pozice slabšího koaličního partnera se se značným volebním ziskem stali nejsilnější stranou. Zároveň to znamenalo, že Christian Kern jakožto úřadující spolkový kancléř neobhájil první místo, k čemuž došlo teprve potřetí v historii Rakouska.⁹¹ Překvapivý byl také výsledek Zelených. Ti se ztrátou 8,6 procentních bodů nepřekonali 4% uzavírací klauzuli

⁸⁷ Zelení 2017: Das ist grün. Dostupné z: [file:///C:/Users/obcho/Downloads/Wahlprogramm-lang-NRW2017%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/obcho/Downloads/Wahlprogramm-lang-NRW2017%20(1).pdf).

⁸⁸ PLESCIA, Carolina, Julian AICHHOLZER. Zum Schicksal der Grünen bei der österreichischen Nationalratswahl 2017: hausgemachtes Debakel? [online]. 23. 5. 2019 [cit. 2021-07-08]. Dostupné z: <https://viecer.univie.ac.at/detail/news/zum-schicksal-der-gruenen-bei-der-oesterreichischen-nationalratswahl-2017-hausgemachtes-debakel/>.

⁸⁹ K úpravě mandátů ze 165 na současných 183 došlo v důsledku dohody mezi SPÖ a FPÖ v roce 1970. KRIECHBAUMER, Robert, Das SPÖ/FPÖ Arrangement 1970. In: Robert Kriechbaumer (ed.), Österreichs Innenpolitik 1970–1975. Österreichisches Jahrbuch für Politik, Sonderband 1, Wien – München 1981, s. 44.

⁹⁰ ŘÍCHOVÁ, Blanka. Rakouská republika, in Říchová, B. Komparace politických systémů II, 3., přeprac. vyd. Praha: Oeconomica, 2004, str. 146-147.

⁹¹ Poprvé byl v roce 1970 odvolán Josef Klaus, poté v roce 2006 Wolfgang Schüssel.

potřebnou na spolkové úrovni pro vstup do Národní rady a po 31 letech zde pozbyli parlamentní relevance. Naproti tomu krátce před volbami založená kandidátka jednoho ze zakladatelů Zelených Petera Pilze do Národní rady těsně pronikla.

Svobodní, liberálové NEOS i lidovci zaznamenali zisky ve všech spolkových zemích, zatímco Zelení ve všech ztratili významnou část svého elektorátu. Nejdrastičtější ztráty utrpěli ve spolkových zemích Vorarlbersko (-9,8 procentních bodů), Tyrolsko (-10,7 procentních bodů), Salcbursko (-10,8 procentních bodů), a Vídeň (-10,5 procentních bodů). Ekologická strana se tak stala pátou stranou v historii druhé republiky (po KPÖ, LIF, BZÖ a Liste FRANK), jež musela ukončit svou přítomnost v parlamentu. Jako první z nich však měla vzhledem ke své stabilní organizační struktuře a stabilní pozici na zemské i komunální úrovni šanci na návrat.⁹² Výsledky voleb Zelených na celostátní i spolkové úrovni ve srovnání s minulými volbami v roce 2013 shrnují tabulky č. 4 a 5.

Tabulka č. 4: Výsledky parlamentních voleb 15. října 2017 v porovnání s volbami do Národní rady 29. září 2013

Politický subjekt	Počet hlasů 2017	Počet hlasů 2013	Počet hlasů 2017 (%)	Počet hlasů 2013 (%)	Počet získaných mandátů 2017	Počet získaných mandátů 2013
SPÖ	1.361.746	1.258.605	26,9	26,8	52	52
ÖVP	1.595.526	1.125.876	31,5	24,0	62	47
FPÖ	1.316.442	963.313	26,0	20,5	51	40
Zelení	192.638	582.657	3,8	12,4	0	24
NEOS	268.518	232.946	5,3	5,0	10	9
PILZ	223.543		4,4		8	
GILT	48.234		1,0		0	
FLÖ	8.889		0,2		0	
KPÖ	39.689	48.175	0,8	1,0	0	0
Bílí	9.167		0,2		0	

Zdroj: BMI

⁹² ŠEPTÁK, Miroslav. Rakouské parlamentní volby 2017: Začátek éry Sebastiana Kurze. In: Středoevropské politické studie 20 (2), 2018, str. 107.

Tabulka č. 5: Výsledky Zelených v parlamentních volbách 2017 podle jednotlivých spolkových zemí v porovnání s volbami do Národní rady 2013

Spolková země	Počet hlasů 2017 (%)	Počet hlasů 2013 (%)	Rozdíl v počtu hlasů (%)
Vorarlbersko	7,2	17,0	- 9,8
Tyrolsko	4,5	15,2	- 10,7
Salcbursko	4,0	14,8	- 10,8
Korutany	2,4	11,8	- 9,4
Štýrsko	2,8	10,6	- 7,8
Horní Rakousko	3,7	12,2	- 8,5
Dolní Rakousko	2,7	9,6	- 6,9
Vídeň	5,9	16,4	- 10,5
Burgenland	2,0	6,8	- 4,7

Zdroj: BMI

Oslabení tradičních stranických vazeb, nespokojenost občanů s výkonem vlády a vývojem země a strategické myšlení s ohledem na povolební utváření koalice způsobilo v parlamentních volbách 2017 masivní přesuny voličů. Celých 36 % elektorátu se rozhodlo podpořit jinou politickou stranu než v roce 2013, což je doposud nejvyšší míra voličské volatility, přičemž 18 % se pro konkrétní stranu rozhodlo až v posledních dnech před volbami. Každý druhý volič zvažoval během posledních týdnů volební kampaně hodit hlas jiné straně, než kterou nakonec skutečně zvolil. Konečná bilance v přesunech voličů mezi stranami se ustálila až v závěru volební kampaně.⁹³

Zelení si dokázali udržet pouze čtvrtinu svého elektorátu z minulých parlamentních voleb. Ještě v březnu sice mohli počítat s podporou okolo 12 %, ⁹⁴ v následujících měsících se však jejich preference rapidně snižovaly. Nejvíce voličů (161.000) jim přebrali socialisté, díky čemuž si SPÖ udržela druhé místo.⁹⁵ Především masivní ztráta Zelených ve Vídni jim dopomohla v hlavním městě dokonce k prvnímu místu. Ke zkáze Zelených přispěla také kandidatura Petera Pilze, jehož podpořilo

⁹³ PLASSER, Fritz a Franz SOMMER. Wahlen im Schatten der Flüchtlingskrise. Parteien, Wähler und Koalitionen im Umbruch. Wien: Facultas, 2018 str. 79-80.

⁹⁴ SOMMER, Franz. Parteipräferenzen 1999 bis 2018 – eine Zeitreise, In: KHOL, Andreas, OFNER Sebastian a Dietmar HALPER (eds.). Österreichisches Jahrbuch für Politik 2018, Wien: Böhlau, 2019, str. 424.

⁹⁵ Příliv nových voličů, mezi kterými byla většina bývalých příznivců Zelených, vyrovnal v závěru kampaně bilanci přísunu a odsunu hlasů SPÖ. Jejich výsledek se nakonec opravdu zvýšil pouze o 0,04 procentního bodu.

67.000 jejich bývalých voličů. Dalších 84.000 hlasovalo ve prospěch lidovců, 54.000 liberálů NEOS a 24.000 Svobodné.⁹⁶

Tabulka č. 6: Fluktuace voličů ve volbách do Národní rady 2017

	SPÖ 2017	ÖVP 2017	FPÖ 2017	Zelení 2017	NEOS 2017	PILZ 2017	Ostatní 2017	Nevoliči 2017	Celkem 2013
SPÖ 2013	76	3	12	0	0	3	1	4	100 %
ÖVP 2013	1	84	9	0	3	1	1	2	100 %
FPÖ 2013	1	17	73	0	2	1	1	4	100 %
Zelení 2013	28	14	4	25	10	11	2	5	100 %
NEOS 2013	6	26	5	1	43	13	1	5	100 %
FRANK 2013	9	42	36	0	3	3	5	2	100 %
BZÖ 2013	3	26	57	0	5	3	1	4	100 %
Ostatní 2013	16	6	7	6	6	21	30	8	100 %
Nevolič i 2013	9	7	7	2	1	2	2	70	100 %

Zdroj: SORA/ISA 2017

3.4 Složení elektorátu strany

Základní rysy složení elektorátu Zelených lze vyčíst již od samého počátku jejich formování, kdy se pokoušeli o vstup do parlamentu. Příznivci zeleno-alternativního proudu byli převážně mladí a dobře vzdělaní úředníci či zaměstnanci do třiceti let, přičemž ALÖ zastupovalo v porovnání s VGÖ zřetelně více mladších a vzdělanějších voličů.⁹⁷

Volební úspěchy nových zelených stran však nebyly primárně z důvodu jejich ekologického programu, nýbrž výsledkem růstu všeobecné nespokojenosti s vládní

⁹⁶ Wahlanalyse Nationalratswahl 2017. In: SORA [online]. [cit. 2021-07-08]. Dostupné z: <https://www.sora.at/themen/wahlverhalten/wahlanalysen/nrw17.html>.

⁹⁷ DACHS, Herbert. Bürgerlisten und Grün-Alternative Parteien in Österreich. In: PELINKA, Anton a Fritz PLASSER. ed., 1988. Das österreichische Parteiensystem. Wien: Böhlau. Studien zu Politik und Verwaltung, Band 22, str. 191.

politikou velkých stran. Negativní emoce z aktuální politiky přiznalo v roce 1981 43 % voličů, o tři roky později to bylo celých 70 %. Paralelně s narůstající nespokojeností stoupaly i sympatie k rozšíření stranického spektra. Motivace voličů Zelených pod vedením Fredy Meissner-Blauové v roce 1986 byly z 63 % „protest proti velkým stranám,“ z 60 % „protože se zasazují o alternativní politiku“ a téměř z poloviny kvůli „zklamání z kandidátů velkých stran.“ Časté sympatizanty našla strana také v prvovoličích. Například v zemských volbách ve Vorarlbersku v roce 1984 se rozhodlo pro Zelené téměř 50 % občanů z městských oblastí, kteří přišli k volební urně poprvé.⁹⁸

Struktura sociálního profilu voličstva Zelených neprošla během působení strany výraznými změnami. Z volebních analýz institutu SORA je patrné, že nejvíce voličů má ekologická strana ve věkové skupině do třiceti let s genderovou preferencí žen a u obyvatel větších městských aglomerací. Například v roce 1995 byl podíl žen mezi voliči Zelených 61 % a polovina voličů patřila do kategorie do třiceti let, čímž se strana výrazně odlišila od ostatních politických subjektů. Typické je také asymetrické chování dle úrovně formálního vzdělání – nejvíce voličů Zelených se nachází mezi lidmi s univerzitním vzděláním či s maturitou. Naopak nejmenší podporu mají Zelení u nejstarší věkové kategorie nad 55 let, u dělníků a lidí se základním vzděláním a u voličů žijících v menších obcích. Nejvíce hlasů ztrácí Zelení na úkor nevoličů (viz tabulka č. 7). V parlamentních volbách v letech 1986, 1994 a 1999 se rozhodla nejít k volbám až čtvrtina jejich předchozích příznivců. Až od roku 2002 si strana udržela stabilní voličské jádro okolo 69 %. Největším konkurentem se pro Zelené stali *Das Neue Österreich und Liberales Forum* (NEOS), v jejichž prospěch ztratili v roce 2013 54.000 hlasů.⁹⁹

Tabulka č. 7: Míra fluktuace voličů Zelených ve volbách do Národní rady 1986-2017 (v procentech)

	ÖVP	SPÖ	FPÖ	Zelení	LIF/ NEOS	Nevoliči	Ostatní
1983-1986	1	5	5	60	-	25	5
1986-1990	4	1	5	51	-	4	20
1990-1994	4	1	6	45	18	25	2
1994-1995	10	20	4	44	13	7	2

⁹⁸ Tamtéž, str. 192-194.

⁹⁹ Wahlanalysen 1999-2013. In: SORA [online]. [cit. 2021-07-08]. Dostupné z: <https://www.sora.at/themen/wahlverhalten/wahlanalysen.html>.

1995-1999	11	1	0	56	5	23	2
1999-2002	12	8	3	72	1	4	1
2002-2006	3	4	3	69	-	15	6
2006-2008	3	4	2	69	8	8	6
2008-2013	3	4	1	65	11	9	7
2013-2017	14	28	4	25	10	5	13

Zdroj: zpracováno podle: SORA/ISA 1999-2013; HOFINGER, Ch., BREITENFELDER U., SALFINGER B. *Der Wahltag als Wandertag*, ÖJP 2002, str. 168

Tradiční znaky vykazovalo voličské jádro Zelených i nadále. V roce 2017 jej s trojnásobnou převahou tvořily ženy,¹⁰⁰ mladí občané ve věkové skupině do 29 let a z největší části voliči disponující maturitní zkouškou nebo univerzitním titulem. Naopak minimální zastoupení měli Zelení v kategorii nad 60 let, u lidí se základním vzděláním a u dělníků a penzistů. Sociální profil příznivců Zelených z roku 2017 je přiblížen v tabulce č. 8.

Tabulka č. 8: Kdo koho volil? Demografická analýza voleb do Národní rady 2017

		SPÖ	ÖVP	FPÖ	Zelení	NEOS	PILZ
pohlaví	ženy	29	30	22	6	5	5
	muži	25	33	29	2	5	4
věk	do 29 let	17	28	30	7	9	5
	30 – 59 let	27	31	28	4	5	5
	nad 60 let	34	36	19	2	3	4
vzdělání	základní	33	25	33	3	2	2
	učňovské	25	28	37	2	4	3
	střední odborné	21	41	21	3	7	5
	s maturitní zkouškou	25	42	10	6	8	8
	univerzitní	31	32	7	10	9	9
sociální status	dělníci	19	15	59	1	4	2
	zaměstnanci	26	31	26	4	7	5
	samostatně výdělečně činní	14	41	23	4	10	6
	důchodci	39	33	16	2	2	5

Zdroj: zpracováno na základě dat: Wahlanalyse Nationalratswahl 2017. In: SORA [online]. [cit. 2021-07-08]. Dostupné z: <https://www.sora.at/themen/wahlverhalten/wahlanalysen/nrw17.html> str. 4-6.

Centrálními motivy voličů Zelených byla jejich ekologická politika v oblasti ochrany přírody a klimatu a jejich zasazení za lidská práva a práva menšin. Záměr dát straně šanci vstoupit opět do Národní rady byl relevantním motivem převážně u přistěhovalců. Každý pátý volič Zelených však podpořil stranu v první řadě

¹⁰⁰ Parlamentní volby 2017 vykazují zajímavý Gender Gap: ženy volily převážně levé politické spektrum (SPÖ a Zelené), zatímco muži spíše pravé (ÖVP a FPÖ). (SORA/ISA: Wahlanalyse Nationalratswahl 2017).

se strategickým úmyslem zabránit černo-modré koalici. Přímý vliv osobnosti lídryně Ulrike Lunacekové na rozhodnutí se ukázal jako zanedbatelný.¹⁰¹

3.5 Analýza volebních výsledků a chování

Příčiny porážky Zelených v parlamentních volbách 2017 je nutno spatřovat zaprvé v mnoha vnitrostranických konfliktech, s nimiž se členové strany potýkali již od začátku roku, a zadruhé ve třech faktorech, jež zásadním způsobem ovlivnily rakouskou vnitropolitickou scénu a tudíž i samotné výsledky voleb do Národní rady.

Rozpad velké koalice a následující předčasné volby do Národní rady zastihly Zelené nepřipravené – zaprvé z důvodu celoroční podpory Alexandera Van der Bellena v prezidentských volbách 2016, již bylo podřízeno vše ostatní a jež také značně zatížila stranickou pokladnu, zadruhé vzhledem k rozsahu vnitrostranických krizí jako byl konflikt s mládežnickou organizací a její následné vypovězení ze strany, odstoupení bývalé spolkové mluvčí Evy Glawischnigové či spory s Peterem Pilzem. Vypsání předčasných voleb bylo to poslední, co strana Zelených potřebovala.¹⁰²

Nešťastnou image strany nezachránila ani lídryně voleb Ulrike Lunaceková. V porovnání s ostatními kandidáty se těšila mnohem menší oblibě (stejně tak i v porovnání s Evou Glawischnigovou v minulém volebním období), a protože samozřejmě existuje silná korelace mezi sympatií k lídrovi a úmyslem daný politický subjekt zvolit, přispěl ke ztrátě Zelených i odchod výraznější Evy Glawischnigové.¹⁰³

Kromě výše uvedených vnitřních faktorů ovlivňujících chování voličů byly příčinou volebního debaklu Zelených také vnější okolnosti. Zaprvé to byla mezinárodní uprchlická krize, která na podzim roku 2015 dosáhla rakouských hranic, převzala dominantní postavení v jak soukromé, tak i veřejné diskuzi a výrazně tak proměnila tematické prostředí volební soutěže. Ještě před parlamentními volbami 2013 byly nejdůležitějšími společenskými tématy voličů politická korupce a náklady na bydlení, přičemž o migraci se s prioritní důležitostí zajímalo pouze 15 % dotázaných. O čtyři

---

¹⁰¹ PLASSER Fritz, Franz SOMMER. Die Nationalratswahl 2017 als Richtungswahl. In: KHOL, Andreas, OFNER Sebastian a Dietmar HALPER (eds.). Österreichisches Jahrbuch für Politik 2017, Wien: Böhlau 2018, str. 18-19.

¹⁰² KRIECHBAUMER, Robert. Nur ein Zwischenspiel (?) Die Geschichte der Grünen in Österreich von den Anfängen bis 2017. Wien: Böhlau Verlag, 2018, str. 611.

¹⁰³ PLESCIA, Carolina, Julian AICHHOLZER. Zum Schicksal der Grünen bei der österreichischen Nationalratswahl 2017: hausgemachtes Debakel? [online]. 23. 5. 2019 [cit. 2021-07-08]. Dostupné z: <https://viecer.univie.ac.at/detail/news/zum-schicksal-der-gruenen-bei-der-oesterreichischen-nationalratswahl-2017-hausgemachtes-debakel/>.

roky později však všechna „klasická“ témata předvolebního boje upozadila problematika azylové a migrační politiky, integrace cizinců a obava z narůstající kriminality.¹⁰⁴ Uvedená proměna voličských preferencí představuje jeden z hlavních důvodů unikátního současného posílení voličské přízně lidovců a Svobodných, neboť do té doby docházelo vždy k posílení jedné strany na úkor druhé.¹⁰⁵ Stejně tak představuje jeden z hlavních důvodů, proč měli Zelení na rozdíl od ÖVP a FPÖ takový problém s prosazením svých vlastních programových priorit. Ochrana životního prostředí, rovnoprávnost mužů a žen, rovnost heterosexuálů a homosexuálů, dostupné bydlení, prohloubení evropské integrace i nekompromisní „vítací“ postoj k masové migraci sice byl jádrem zelené politiky, prosazované cíle však zcela ignorovaly aktuální politickou realitu a veřejné mínění rakouského elektorátu,¹⁰⁶ strana nedokázala adekvátně reagovat na proměnu programatických preferencí společnosti a nedařilo se jí oslovit dostatečné množství elektorátu.¹⁰⁷ „Chybějící kompetence“ Zelených dokazuje také z veřejných průzkumů vyplývající skutečnost, že žádné z deseti pro rakouskou společnost nejdůležitějších témat nepatřilo k prioritní kompetenci ekologické strany, přičemž v tématu boje proti korupci, jež patřilo mezi hlavní „zbraně“ zelené politiky, jim zdatně konkurovala Kandidátka Petera Pilze.¹⁰⁸ Naopak nejvíce ze vzniklé situace dokázali profitovat Svobodní, neboť to byly právě jejich programové priority, které se dostaly na přední místo veřejné diskuze.¹⁰⁹ FPÖ tak výrazně stoupla popularita a ve volebních průzkumech zjišťujících stranické preference již v létě 2015 obsadila první místo,¹¹⁰ zatímco preference Zelených postupně klesaly.¹¹¹

---

¹⁰⁴ PLASSER, Fritz a Franz SOMMER. *Wahlen im Schatten der Flüchtlingskrise. Parteien, Wähler und Koalitionen im Umbruch*. Wien: Facultas, 2018 str. 15; 55-56.

¹⁰⁵ ŠEPTÁK, Miroslav. *Rakouské parlamentní volby 2017: Začátek éry Sebastiana Kurze*. In: *Středoevropské politické studie* 20 (2), 2018, str. 114.

¹⁰⁶ Zatímco v říjnu roku 2015 se ještě přibližně polovina obyvatel Rakouska stavěla k přijímání uprchlíků pozitivně, o dva roky později už by hranice otevřelo pouze 18 %. Voliči, kteří se o migrační a azylovou politiku obzvláště zajímali, považovali v této problematice Zelené a NEOS za nejméně kompetentní politické strany.

¹⁰⁷ KRIECHBAUMER, Robert. *Nur ein Zwischenspiel (?) Die Geschichte der Grünen in Österreich von den Anfängen bis 2017*. Wien: Böhlau Verlag, 2018, str. 618.

¹⁰⁸ PLESCIA, Carolina, Julian AICHHOLZER. *Zum Schicksal der Grünen bei der österreichischen Nationalratswahl 2017: hausgemachtes Debakel?* [online]. 23. 5. 2019 [cit. 2021-07-08]. Dostupné z: <https://viecer.univie.ac.at/detail/news/zum-schicksal-der-gruenen-bei-der-oesterreichischen-nationalratswahl-2017-hausgemachtes-debakel/>.

¹⁰⁹ ŠEPTÁK, Miroslav. *Rakouské parlamentní volby 2017: Začátek éry Sebastiana Kurze*. In: *Středoevropské politické studie* 20 (2), 2018, str. 90.

¹¹⁰ Přední místo si Svobodní udrželi s výsledkem okolo 30 % až do května 2017, kdy je o prvenství obrátili lidovci.

¹¹¹ SOMMER, Franz. *Parteipräferenzen 1999 bis 2018 – eine Zeitreise*. In: KHOL, Andreas, OFNER Sebastian a Dietmar HALPER (eds.). *Österreichisches Jahrbuch für Politik* 2018, Wien: Böhlau 2019, str. 423-424.

Druhým faktorem ovlivňujícím politický vývoj alpské země byla rostoucí nespokojenost obyvatel s celkovou prací vlády velké koalice a z toho vyplývající touha elektorátu po změně a ukončení stavu vzájemných rozmíšek a nečinnosti. Dramatičnost negativního obratu celkové atmosféry voleb je nejlépe vystihnuta v porovnání s předchozími volbami do Národní rady: zatímco v roce 2013 považovalo dosavadní vývoj Rakouska jako vývoj špatným směrem pouze 34 % voličů, v roce 2017 se jejich počet zvýšil na 69 %.¹¹² Vnitrokoaliční problémy, neschopnost uskutečnit dlouho očekávané reformy a nejednotný postoj v migrační politice vrhaly na vládu lidovců se socialisty pochybnosti, zda je vůbec schopná jednat o důležitých otázkách rakouské společnosti. Uvedenou skutečnost dokázal využít ve svůj prospěch především v květnu 2017 zvolený předseda lidovců Sebastian Kurz, který úspěšně personifikoval image nového a otevřeného hnutí, jež Rakouskou republiku posune vpřed.¹¹³

Třetím aspektem zářijového klání bylo strategické hlasování (*strategic voting*), tj. úmysl umožnit či zabránit konkrétní formě koalice. Vedle stranických preferencí a politické i personální nabídky významně ovlivnil výsledek parlamentních voleb. Celé dvě třetiny voličů chtěly svým hlasem zabránit či alespoň ztížit vytvoření určité varianty koalice. Každý čtvrtý volič zamýšlel svou volbou zabránit koalici ÖVP/FPÖ, pro každého pátého bylo důležité, aby nebyla obnovena koalice SPÖ/ÖVP a každému šestému šlo o zabránění trojkoalice složené z SPÖ, Zelených a NEOS.¹¹⁴

Strategická volba se záměrem zabránit tyrkysovo-modrému kabinetu se týkala především voličů SPÖ a Zelených: pro dvě třetiny nových voličů SPÖ byla taktická volba spolurozhodujícím motivem. Mezi jedinci, kteří ještě v roce 2013 volili Zelené, ale 2017 přešli k SPÖ, byl důležitým motivem zabránit možnosti černo-modré koalice pro 86 %. Přestože strategické smýšlení elektorátu Zelených nebylo jediným důvodem masivní ztráty jejich hlasů, přimělo mnoho jejich voličů dát hlas jiné straně (z největší části SPÖ, z části však také PILZ či NEOS).¹¹⁵

Ještě v březnu 2017 mohli Zelení podle volebních průzkumů počítat s 12% podporou, v následujících měsících však jejich preference výrazně klesaly.¹¹⁶ Svých

¹¹² PLASSER/SOMMER: Die Nationalratswahl 2017 als Richtungswahl. In: KHOL, Andreas, OFNER Sebastian a Dietmar HALPER (eds.). Österreichisches Jahrbuch für Politik 2017, Wien: Böhlau 2018, str. 9.

¹¹³ ŠEPTÁK, Miroslav. Rakouské parlamentní volby 2017: Začátek éry Sebastiana Kurze. In: Středoevropské politické studie 20 (2), 2018, str. 113.

¹¹⁴ PLASSER, Fritz a Franz SOMMER. Wahlen im Schatten der Flüchtlingskrise. Parteien, Wähler und Koalitionen im Umbruch. Wien: Facultas, 2018, str. 130.

¹¹⁵ Tamtéž, str. 131-132.

¹¹⁶ SOMMER, Franz. Parteipräferenzen 1999 bis 2018 – eine Zeitreise. In: KHOL, Andreas, OFNER Sebastian a Dietmar HALPER (eds.). Österreichisches Jahrbuch für Politik 2018, Wien: Böhlau 2019,

adresátů nedosáhla ani orientace na sociálněpolitická témata, jako jsou např. náklady na bydlení či prohloubení evropské integrace, neboť v tomto ohledu zastávali Zelení často totožné hledisko s SPÖ.¹¹⁷ Potápějící se loď Zelených už nebylo možné zachránit, a ekologická strana tak dosáhla vůbec svého nejhoršího výsledku od roku 1986, kdy vstoupila do Národní rady.

4. Volby do Národní rady 2019

4.1 Jak skandál IbizaGate (ne)ovlivnil volební preference elektorátu

Politické dění v Rakousku v roce 2019 bylo provázáno mnoha kontroverzními skandály z řad členů FPÖ. „*To je přeci jen ojedinělý případ*“, zlehčovalo předsednictvo Svobodných projevy pravicového extremismu uvnitř strany.¹¹⁸ Pod ironickým označením „ojedinělý případ“ (*Einzelfall*) přibývaly v médiích aféry s proticizineckou, antisemitskou či neonacistickou rétorikou. Během roku vládní účasti Svobodných jich liberální rakouský deník Der Standard nasbíral téměř padesát.

Jednou šlo o zpěvník obsahující písně oslavující holokaust, jindy o karikatury s antisemitským podtextem či básně, která vystupovala proti migrantům a mísení kultur a o lidech hovořila jako o „krysách s kanalizačním pozadím.“¹¹⁹ Když se však Armin Wolf, moderátor veřejnoprávní televize ORF proslulý svými kriticky vedenými dialogy, zeptal tehdejšího lídra Svobodných do Evropského parlamentu Haralda Vilimského na pravicově extremisticky laděné „ojedinělé případy“, dočkal se místo odpovědi pouze agresivních výhrůžek.¹²⁰ Přeshlapy na kontě FPÖ přitahovaly pozornost také zahraničních médií a vrhaly špatné světlo nejen na celou stranu Svobodných, ale i na Kurzův

---

str. 424.

¹¹⁷ ŠEPTÁK, Miroslav. Rakouské parlamentní volby 2017: Začátek éry Sebastiana Kurze. In: Středoevropské politické studie 20 (2), 2018, str. 101-102.

¹¹⁸ Nur Einzelfälle? Die lange Liste rechter Ausrutscher. In: Der Standard. [online]. 23. 4. 2019. [cit. 2021-07-08]. Dostupné z: <https://www.derstandard.at/story/2000072943520/nur-einzelfaelle-die-lange-liste-rechter-ausrutscher>.

¹¹⁹ Přirovnání odkazuje na německý termín „Mensch mit Migrationshintergrund“ („člověk s migračním pozadím“), jenž označuje lidi s migračním původem. Ke skandálům FPÖ sumárně: UNTERBERGER, Andreas. Das Jahr der Skandale. In: KHOL, Andreas, OFNER Sebastian a Dietmar HALPER (eds.). Österreichisches Jahrbuch für Politik 2019, Wien: Böhlau 2020.

¹²⁰ Harald Vilimsky droht Armin Wolf und Ernst Kritik von Medienminister Blümel. In: Der Standard. [online]. 24. 4. 2019. Dostupné z: <https://www.derstandard.at/story/2000101935041/harald-vilimsky-droht-armin-wolf>.

tyrkysovo-modrý kabinet. Ten prozatím napětí mezi koaličními partnery ustál i poté, co se FPÖ dostala do spojitosti s Identitárním hnutím a se zdánlivě nesouvisejícím teroristickým útokem na mešity v Christchurchi na Novém Zélandě.¹²¹

Jen týden před volbami do EP však vypukla jedna z největších politických kauz posledních let, jež měla mnohem dalekosáhlejší následky. Způsobila silnou rezonanci veřejné diskuze v závěru předvolební kampaně, spustila řadu řetězových reakcí a do určité míry ovlivnila výsledky voleb. Kauza odstartovala dne 17. května, kdy německé deníky *Der Spiegel* a *Süddeutsche Zeitung* zveřejnily anonymní videonahrávku odehrávající se na jednom z Baleárských ostrovů v červenci 2017, na níž byli tajně zachyceni tehdejší předseda Heinz Christian Strache a místopředseda opoziční FPÖ Johann Gudenus, jak výměnou za ilegální financování Svobodných nabízejí přístup ke státním zakázkám údajné neteři ruského oligarchy. Reakce byly bouřlivé. Hned druhý den odstoupili oba aktéři ze všech svých politických funkcí. Následující den vystoupil Sebastian Kurz a se slovy „čeho je moc, toho je příliš“ vypověděl koaliční smlouvu a rozhodl se pro vypsání předčasných voleb. Požadoval rovněž odstoupení ministra vnitra za FPÖ Herberta Kickla, neboť bylo vzhledem k jeho tehdejší pozici generálního tajemníka důvodné podezření, že o celé kauze věděl, a zároveň by mohl ze své aktuální funkce spolkového ministra vnitra ovlivňovat vyšetřování *Ibizagate*. Svobodní v čele s Norbertem Hoferem požadovali ponechání Kickla pod hrozbou kolektivní demise, Sebastian Kurz však na svém stanovisku trval. Dne 20. května tedy již po 516 dnech padla první vláda Sebastiana Kurze a místa odstoupivších ministrů FPÖ byla nahrazena odborníky, kteří měli jako přechodný kabinet dovést Rakousko k předčasným volbám.¹²²

Aféra Svobodných vnesla do popředí veřejné diskuze téma transparentnosti financování politických stran a problematiku vyslovení nedůvěry vládě, naopak otázky okolo fungování EU se dostaly na pozadí. Zároveň přinesla nejistotu, v jaké míře kauza ovlivní volby, neboť zveřejněním kompromitujícího videa ztratily veškeré průzkumy veřejného mínění na relevanci a dalo se jen spekulovat, jakým způsobem se promítne do (de)mobilizace rakouského elektorátu.¹²³

Podle politologů Fritze Plassera a Franze Sommera byl však přímý vliv *Ibizagate* na chování voličů nízký. Kauzu, jež vedla až k rozpadu koaliční vlády lidovců a

¹²¹ FABRY, Klemens. *Türkis-blau: Die erste echte große Krise*. In: *Die Presse*. 5. 4. 2019 [online]. [cit. 2021-07-08]. Dostupné z: <https://www.diepresse.com/5608035/turkis-blau-die-erste-echte-grosse-krise>.

¹²² ŠEPTÁK, Miroslav. *Volby do Evropského parlamentu v Rakousku: ve znamení dalšího triumfu lidovců*. In: *Politické vědy* 11 (1), 2021, str. 215-216.

¹²³ Tamtéž, str. 216.

Svobodných, překryly témata, která v posledních měsících dominovala ve veřejné diskuzi rakouského elektorátu, a sice následky klimatické krize a problémy spojené s uprchlíky, velký význam měla také problematika financování péče ve stáří, nízké příjmy penzistů či vysoké náklady na bydlení. Ve srovnání s nejdiskutovanějšími tématy předvolební kampaně dělal skandál starosti pouze 8 % voličů, zatímco pro každého pátého bylo jedním z nejdůležitějších témat šíření radikálního islámu. Důležitou roli při rozhodování, kterou ze stran podpořit, hrála Ibizagate pro 22 % voličů, přičemž nejvyšší relevanci mělo téma u voličů sociální demokracie a Zelených.

124

Právě Zelení dokázali aféru Svobodných využít ve svůj prospěch nejlépe. Werner Kogler zareagoval jako jeden z prvních lídrů voleb do EP, když nabídl obsáhlý balíček opatření proti korupci. Za účelem větší důvěryhodnosti politických stran navrhoval například rozšíření pravomocí Účetního dvoru v možnosti kdykoli nahlížet do financování stran, stanovení horní hranice finančního daru ve výši 50.000 euro ročně pro fyzickou a právnickou osobu či navýšení trestních sazeb při korupčním jednání ve věci financování politických stran. Záměrně také Zelení obnovili volební slogan z roku 2013 „Čisté životní prostředí, čistá politika.“¹²⁵ Podařilo se jim tak zacílit na svou protikorupční rétoriku a oslovit tak voliče, kteří chtěli vidět Zelené opět v parlamentu nejen proto, aby se zasazovali o ochranu klimatu, ale také proto, aby bojovali proti korupci.

4.2 Výsledky voleb

Volby do Národní rady 2019 nepřinesly mnoho překvapivých poznatků, pouze potvrdily aktuální tendence preferencí rakouského elektorátu, jež vyplynuly již v květnových volbách do EP.¹²⁶ Výsledky přinesly vítězství lidovců, kteří s rekordním náskokem 16,3 procentních bodů předstihli SPÖ. Výjimečný výsledek ÖVP dokonce zastínil raketový zisk Wolfganga Schüssela v roce 2002.¹²⁷ Za druhého vítěze můžeme považovat Zelené, kteří dosáhli svého historicky nejlepšího výsledku a z pozice

---

¹²⁴ PLASSER/SOMMER. Neuwahl 2019. In: KHOL, Andreas, OFNER Sebastian a Dietmar HALPER (eds.). Österreichisches Jahrbuch für Politik 2019, Wien: Böhlau 2020, str. 37-38.

¹²⁵ ŠEPTÁK, Miroslav. Volby do Evropského parlamentu v Rakousku: ve znamení dalšího triumfu lidovců. In: Politické vědy 11 (1), 2021, str. 220.

¹²⁶ Tamtéž, str. 206.

¹²⁷ ÖVP získala v předčasných parlamentních volbách 2002 o celých 15 procent více, a s 42,3 preferencí se tak stala poprvé od roku 1966 nejsilnější stranou.

mimoparlamentní opozice se opět vrátili do parlamentních lavic. S 13,9 % hlasů získali téměř identický zisk jako ve volbách do EP. Největší podpory dosáhli ve Vídni (20,7 %), naopak nejmenší v Burgenlandu (8,1 %). Také liberální NEOS měla důvod k radosti ze svého nejlepšího výsledku a z navýšení o pět poslaneckých křesel. Naopak svého doposud nejhoršího volebního zisku a ztráty 12 mandátů se dočkali socialisté. Ačkoli si udrželi místo druhé nejsilnější strany, ještě nikdy nepodali na spolkové úrovni tak slabý výkon. Masivní ztrátu (9,8 procentních bodů) utrpěli také Svobodní. Kandidátka Nyní se snahou profilovat se jako jediná opoziční strana u voličů neuspěla a získala podporu pouze u 1,9 % voličů. Dostatečný počet hlasů pro vstup do parlamentu neobdržela rovněž Komunistická strana Rakouska, neuspěla ani Změna či Pivní strana Rakouska. Zisky Zelených na celostátní i spolkové úrovni ve srovnání s minulými volbami v roce 2017 shrnují následující tabulky.

Tabulka č. 9: Výsledky parlamentních voleb 29. září 2019 v porovnání s volbami do Národní rady 15. října 2017

Politický subjekt	Počet hlasů 2017	Počet hlasů 2019	Počet hlasů 2017 (%)	Počet hlasů 2019 (%)	Počet získaných mandátů 2017	Počet získaných mandátů 2019
ÖVP	1.595.526	1.789.417	31,5	37,5	62	71
SPÖ	1.361.746	1.011.868	26,9	21,2	52	40
FPÖ	1.316.442	772.666	26,0	16,2	51	31
NEOS	268.518	387.124	5,3	8,1	10	15
Zelení	192.638	664.055	3,8	13,9	0	26
JETZT	223.543	89.169	4,4	1,9	8	0
KPÖ	39.689	32.736	0,8	0,7	0	0
WANDL		22.168		0,5		0

Zdroj: BMI

Tabulka č. 10: Výsledky Zelených v parlamentních volbách 2019 podle jednotlivých spolkových zemí v porovnání s volbami do Národní rady 2017

Spolková země	Počet hlasů 2017 (%)	Počet hlasů 2019 (%)	Rozdíl v počtu hlasů (%)
Burgenland	2,0	8,1	+ 6,1
Korutany	2,4	9,5	+ 7,1
Dolní Rakousko	2,7	11,0	+ 8,2
Horní Rakousko	3,7	13,7	+ 10,0
Salcbursko	4,0	12,6	+ 8,6
Štýrsko	2,8	13,0	+ 10,2
Tyrolsko	4,5	14,7	+ 10,2
Voralbersko	7,2	18,1	+ 10,9
Vídeň	5,9	20,7	+ 14,8

Zdroj: BMI

Míra voličské volatility byla ještě vyšší než v roce 2017, a sice 40 %. Zatímco v roce 2017 přišlo k volebním urnám 34 % tradičních voličů, v roce 2019 klesl jejich podíl o dvě procenta. Podle politologů Fritze Plassera a Franze Sommera je rakouský elektorát „mobilní, značně stranicky nezávislý a dokáže reagovat na aktuální vývoj.“¹²⁸ Zelení si dokázali udržet doposud největší podíl svého elektorátu z minulých parlamentních voleb (80 %) a ztrojnásobili tak svůj zisk. Nejvíce hlasů získali z řad bývalých voličů SPÖ (193.000 hlasů) a od bývalých příznivců Kandidátky Petera Pilze (90.000 hlasů), přičemž většina z nich volila Zelené již v roce 2013, v následujících parlamentních volbách jich však mnoho ze strategických důvodů zabránit černo-modrému kabinetu podpořilo jinou stranu.¹²⁹ Kromě toho se Zeleným vrátili voliči, které v roce 2017 přetáhl na svou stranu Peter Pilz. Z řad NEOS přešlo 91.000 a 54.000 bývalých lidoveckých příznivců hlasovalo pro Zelené.¹³⁰

¹²⁸ GLÜCK, Heidi. Die Nationalratswahl 2019 – Resümee und Analyse. In: KHOL, Andreas, OFNER Sebastian a Dietmar HALPER (eds.). Österreichisches Jahrbuch für Politik 2019, Wien: Böhlau 2020, str. 79.

¹²⁹ PLASSER/SOMMER. Neuwahl 2019. In: KHOL, Andreas, OFNER Sebastian a Dietmar HALPER (eds.). Österreichisches Jahrbuch für Politik 2019, Wien: Böhlau 2020, str. 31.

¹³⁰ Wahlanalyse Nationalratswahlen 2019. In: SORA [online]. [cit. 2021-07-08]. Dostupné z: <https://www.sora.at/themen/wahlverhalten/wahlanalysen/nrw19.html>.

Tabulka č. 11: Fluktuace voličů ve volbách do Národní rady 2019

	ÖVP 2019	SPÖ 2019	FPÖ 2019	NEOS 2019	Nyní 2019	Zelení 2019	Nevoliči 2019	Ostatní 2019	Celkem 2017
ÖVP 2017	86	1	1	5	0	3	3	0	100
SPÖ 2017	5	68	2	3	1	14	6	0	100
FPÖ 2017	20	3	54	2	0	2	18	1	100
NEOS 2017	2	0	1	55	1	34	7	1	100
Nyní 2017	3	1	1	13	26	40	13	1	100
Zelení 2017	1	0	2	10	1	80	5	1	100
Nevolič i 2017	2	3	1	1	1	2	89	1	100
Ostatní 2017	17	9	2	12	4	20	13	24	100

Zdroj: SORA/ISA 2019

V rozhodnutí podpořit ve volbách do Národní rady Zelené hrály hlavní roli následující motivy: Zaprvé to byla jejich ekologická politika a boj za životní prostředí a záchranu klimatu. Druhým centrálním důvodem bylo špatné svědomí voličů, kteří v předchozích volbách ze strategických důvodů podpořili jinou stranu a nyní chtěli Zeleným dopřát návrat do parlamentu. Zatřetí, řadu voličů ovlivnilo strategické myšlení s ohledem na povolební utváření vlády – téměř každý druhý chtěl svou volbou Zelených vyjádřit protest proti černo-modré a proti pravicovému směřování země. Relevantním motivem byla také otevřenost a transparentnost strany a lídr Werner Kogler.¹³¹

4.3 Složení elektorátu

Struktura složení elektorátu Zelených vykazuje i nadále tradiční znaky. Sympatizanty našla ekologická strana převážně u žen, u voličů nejmladší věkové skupiny, u vysokoškolsky vzdělaných, naopak nejméně hlasů lze zaznamenat u lidí starších 60 let a u dělníků. Demografické analýzy institutu SORA vykazovaly značné

¹³¹ PLASSER/SOMMER. Neuwahl 2019. In: KHOL, Andreas, OFNER Sebastian a Dietmar HALPER (eds.). Österreichisches Jahrbuch für Politik 2019, Wien: Böhlau 2020, str. 47-48.

paralely liberálů se Zelenými – 40 % jejich voličů patřilo do věkové kategorie pod 35 let (u lidovců a sociální demokracie tvořil tento podíl jen 20 %, u FPÖ 30 %).

Rozdíl v preferencích mužů a žen se vyskytl především u Svobodných, liberálů a Zelených. Svobodní byli nejčastěji voleni muži, zatímco NEOS a Zelení ženami. Nejsilnější stranou mezi dělníky byla tradičně FPÖ, zaměstnanci a penzisté upřednostňovali ÖVP. NEOS a Zelení měli největší zastoupení u zaměstnanců a nejmenší u dělníků. Také formální vzdělání rozdělovalo rakouský elektorát. Lidé bez dosažení maturity hlasovali nejčastěji pro ÖVP, SPÖ a FPÖ, s maturitou či univerzitním titulem měli nejčastější zastoupení u Zelených.¹³²

Tabulka č. 12: Kdo koho volil? Demografická analýza voleb do Národní rady 2019

		ÖVP	SPÖ	FPÖ	Zelení	NEOS
pohlaví	ženy	36	22	11	17	11
	muži	38	22	21	10	5
věk	do 29 let	27	14	20	27	8
	30 – 59 let	38	20	16	14	9
	nad 60 let	43	31	13	5	6
vzdělání	základní	29	33	21	10	6
	učňovské	43	23	24	3	5
	střední odborné	45	21	18	6	9
	s maturitní zkouškou	32	18	5	27	10
	univerzitní	30	14	4	37	12
sociální status	dělníci	21	23	48	1	2
	zaměstnanci	40	18	12	18	11
	samostatně výdělečně činní	34	20	19	14	9
	důchodci	45	31	13	5	6

Zdroj: SORA/ISA Wahlanalyse Nationalratswahl 2019, str. 4-6.

¹³² Wahlanalyse Nationalratswahl 2019. In: SORA SORA [online]. [cit. 2021-07-08]. Dostupné z: <https://www.sora.at/themen/wahlverhalten/wahlanalysen/nrw19.html>.

4.3 Analýza volebního chování ve srovnání s minulými parlamentními volbami

Werner Kogler se svého úkolu vyvést stranu Zelených z doposud nejhorší krize a pokusit se o návrat do Národní rady zhostil statečně. „Nemůžu unést, že naše hnutí umírá,“ popsal své pocity začátkem roku 2018 na zemském setkání zelených.¹³³ Když stranu po demisi Ingrid Filipové a Ulrike Lunacekové převzal, hrozilo jí vymizení do mediálního a politického propadliště dějin. Nedisponovala finančními prostředky na volební kampaň ani personálem. Na rozdíl od roku 2017, kdy vnitrostranické roztržky a nejednotnost Zelených dovedla stranu k záhubě, se však pod vedením Wernera Koglera opět stabilizovala a sjednotila. Motto znělo jasně: „Společně zpět k Zeleným.“ Na rozdíl od Ulrike Lunacekové, která volby v roce 2017 naprosto podcenila a věnovala se raději Evropskému parlamentu, předvedli Zelení v roce 2019 zdařilou volební kampaň.

Politické klima předvolební kampaně nemohlo být pro návrat Zelených přívětivější. Když si tehdy 15letá Greta Thunbergová v srpnu 2018 sedla před švédský parlament a začala stávkovat za záchranu klimatu, strhla se doslova zelená lavina. Hnutí stávek za klima Fridays for Future se těšilo stále větší podpoře a ochrana životního prostředí se dostala do popředí veřejné diskuze. Jejich profilující téma se objevovalo na každém rohu – ve vysílání, na sociálních médiích, v novinách. Z toho nejvíce profitovali Zelení, neboť zatímco v roce 2017 upozadila všechna témata problematika uprchlické krize a obavy z rostoucí kriminalizace, o dva roky později si prosadila svou relevancí programatická priorita Zelených – ochrana životního prostředí a klimatu se stala spolu s jistotou důchodů a domnělým zneužíváním sociálních dávek nejdůležitějším tématem rakouského elektorátu.¹³⁴ Zelení se ve svém programu téměř monotematicky soustředili na ochranu životního prostředí (požadovali zákaz atomových elektráren v EU, konec subvencí pro výrobu energie z fosilních paliv, přechod Rakouska k čisté energii z obnovitelných zdrojů či podporu vlakové dopravy) a vyvarovali se provokujících témat.¹³⁵ Werner Kogler všeobecné paniky využil ve svůj

---

¹³³ Cit. dle: STROBL Karin. Das Comeback der Grünen. Die größte Auferstehung seit Lazarus. In: KHOL, Andreas, OFNER Sebastian a Dietmar HALPER (eds.). Österreichisches Jahrbuch für Politik 2019. Wien: Böhlau, 2020 str. 252.

¹³⁴ Pro 50 % byly následky klimatické krize obzvláště důležitým tématem. PLASSER/SOMMER, Neuwahl 2019. In: KHOL, Andreas, OFNER Sebastian a Dietmar HALPER (eds.). Österreichisches Jahrbuch für Politik 2019. Wien: Böhlau, 2020, str. 40-42.

¹³⁵ ŠEPTÁK, Miroslav. Volby do Evropského parlamentu v Rakousku: ve znamení dalšího triumfu lidovců. In: Politické vědy 11 (1), 2021, str. 220.

prospěch a nešetřil emocionálně laděnými výrazy, jakými byly například „záchrana“ světa, klimatická „krize“ či „odčinění“ škod.

Proměnu politického klimatu také reflektuje převládající spokojenost s dosavadní prací vládní koalice pod Sebastianem Kurzem. Zpětně na ni nahlíželo 58 % voličů pozitivně, zatímco ještě v roce 2017 považovalo téměř 70 % voličů směřování země za negativní.¹³⁶ Nejspokojenější byli s vládou ÖVP-FPÖ voliči obou vládních stran (94 %), nejmenší spokojenost vykazovali voliči Zelených (12 % spokojených, 84 % nespokojených). Většinová spokojenost vrhala kritický pohled na vyhlášení nedůvěry vládě socialisty, Svobodnými a kandidátkou Nyní. 60 % dotázaných voličů bylo přesvědčených, že SPÖ se odvoláním Sebastiana Kurze dopustila chyby.¹³⁷

Dalším faktorem, jenž Zeleným přihrával do karet, byla korupční kauza Svobodných s názvem Ibizagate, jež ukončila vládní angažmá obou vládních stran a způsobila vypsání předčasných voleb. Z korupce financování politických stran se tak stalo hlavní téma předvolební kampaně, což dokázali ve svůj prospěch obrátit především Zelení. Werner Kogler zareagoval komplexním návrhem protikorupčních opatření a s heslem „Čisté životní prostředí, čistá politika“ zacílil na voliče, kteří chtěli v parlamentu opět stranu, která se zabývá nejen ochranou klimatu, ale především také bojem proti korupci.

Vrátit se na politickou scénu pomohla Zeleným také marginalizace Kandidátky Petera Pilze. Ukázalo se, že podstatná provázanost listiny s osobností svého zakladatele Petera Pilze byla po jeho rezignaci značně limitujícím faktorem.¹³⁸ V parlamentních volbách „přetáhl“ Peter Pilz Zeleným 67.000 voličů, celkem 90.000 bývalých příznivců Petera Pilze sevrátilo zpět k Zeleným.

---

¹³⁶ PLASSER/SOMMER, Nationalratswahlen als Richtungswahl. In: KHOL, Andreas, OFNER Sebastian a Dietmar HALPER (eds.). Österreichisches Jahrbuch für Politik 2019. Wien: Böhlau, 2020, str. 9.

¹³⁷ SOMMER/PLASSER. Neuwahl 2019, In: KHOL, Andreas, OFNER Sebastian a Dietmar HALPER (eds.). Österreichisches Jahrbuch für Politik 2019. Wien: Böhlau, 2020, str. 35-36.

¹³⁸ Tamtéž, str. 213.

5. Program nové vlády – rukopis Zelených

Výsledky parlamentních voleb 2019 přinesly vítěznému Sebastianovi Kurzovi čtyři potenciální možnosti povolební spolupráce. Bezprostředně po volbách tak předseda ÖVP započal vyjednávací rozhovory se všemi parlamentními stranami. Svobodní i socialisté však po volebních debaklech oznámili odchod do opozičních lavic, koalice s liberály by nedala dohromady potřebnou většinu a samostatná menšinová vláda lidovců se zdála být riskantní. Z původních možností tedy brzy zůstala jediná – tyrkysovo-zelená premiéra.¹³⁹

Vzhledem ke značným programovým rozdílům, jež zmařily snahu o vytvoření vládní koalice lidovců se Zelenými již v roce 2003, byla očekávána náročná a komplikovaná jednání. Aby politické subjekty našly společnou řeč v oblasti daňové, azylové a sociální politiky, bylo nutné provést mnohé ústupky z obou stran. Tyrkysovo-zelená konstelace tak skrývala značný konfliktní potenciál, který by se mohl vyhrotit například v případě další vlny migrační krize. Na druhou stranu však zkušenosti z Vorarlberska, Salcburska a Tyrolska jasně ukazují, že spolupráce lidovců se Zelenými může fungovat, funguje-li na respektujícím rozdělení kompetencí tak, aby program obsahoval rukopis obou stran.¹⁴⁰

Zástupci nové rakouské vlády nakonec po 96denním vyjednávání představili nový koaliční program na období 2020-2024 s názvem „Z odpovědnosti k Rakousku“ (*Aus Verantwortung für Österreich*). Obsahuje klíčové sliby obou partnerů a prezentuje se jako „to nejlepší z obou světů.“ Zahrnuje celkem šest tematických oblastí: 1) stát, společnost a transparentnost; 2) hospodářství a finance; 3) ochrana klimatu, životní prostředí, infrastruktura a zemědělství; 4) Evropa, integrace, migrace a bezpečnost; 5) sociální jistota, nová spravedlnost a boj s chudobou; 6) vzdělání, věda, výzkum a digitalizace.

Zelení si prosadili ambiciózní cíle v oblasti klimatické krize: dosáhnoutí uhlíkové neutrality země do roku 2040, což je dokonce o deset let dříve, než nařizuje EU, a přechod na obnovitelné zdroje energií do roku 2030. Dalším cílem ekologické strany je podpora veřejné dopravy roční univerzální jízdenkou 1-2-3, zvýšená ochrana

¹³⁹ ŠEPTÁK, Miroslav. Čeká Rakousko tyrkysovo-zelená premiéra? In: Demokratický střed [online]. 17. 12. 2019 [cit. 2021-07-12]. Dostupné z: <https://www.demokratickystred.cz/ceka-rakousko-tyrkysovo-zelena-premiera/>.

¹⁴⁰ ŠEPTÁK, Miroslav. Dobře promyšlený experiment Sebastiana Kurze. In: Demokratický střed [online]. 11. 3. 2020 [cit. 2021-07-12]. Dostupné z: <https://www.demokratickystred.cz/dobre-promysleny-experiment-sebastiana-kurze/>.

hospodářských zvířat a zlepšení podmínek při jejich transportech, větší angažovanost Rakouska v boji proti klimatické krizi, hladu a chudobě či rovné odměny a platová ohodnocení za rovný sportovní výkon. Naopak nepodařilo se Zeleným prosadit stejná práva pro homosexuální páry, které tak dodnes mohou být diskriminovány,¹⁴¹ ani solidaritu v řešení uprchlické krize.

Konzervativní ÖVP si prosadila své zájmy v restriktivní migrační a azylové politice. Programové body jako možnost uvěznit člověka bez přímých důkazů o jeho vinně pouze na základě podezření, že pro společnost představuje nebezpečí, rozšíření kontroverzního zákazu nošení zahalujících šátků ve školách u mladistvých dívek nebo přeložení sociálního a právního poradenství pro migranty na státní agenturu vyvolaly u zelené základny okamžitý odpor. „*Něco takového v Německu nebude,*“ kritizovali němečtí Zelení ústupky pravici.¹⁴² Podle Wenera Koglera byly však kompromisy nutné, aby se zabránilo vládní účasti Svobodných.¹⁴³

Ústupky konzervativních lidovců, jež byly proti hlavním zásadám Zelených, vyvolaly také odpor také u Mladých Zelených. Ti měli pocit, že koaliční partner bude Zelené v prosazování svých zájmů spíše brzdit. Především Kurzovo kategorické odmítání přijmutí dalších uprchlíků zvyšovalo napětí mezi koaličními partnery.

Když došlo k nejnovějšímu podezření z korupčního jednání Sebastiana Kurze, přeci jen se osmělili a prosadili si jeho rezignaci. Místo Sebastiana Kurze požadovali bezúhonnou osobu a v hlasování také podpořili hlasovací výbor, jenž se měl zabývat korupcí ÖVP.¹⁴⁴

Nevoli u lidovců a vídeňských socialistů způsobila také ministryně životního prostředí Eleonore Gewesslerová, když pozastavila výstavbu silničního tunelu u Národního parku Donau-Auen poblíž Vídně. Důvodem byly podle ní následky pro životní prostředí, jako například úbytek spodní vody, a celkový rozpor vůči klimatickým cílům, za které Zelení bojovali. Vídeňští socialisté, kteří na projektu dlouhé roky pracovali, oponovali, že plynulá doprava by škodila životnímu prostředí méně než případné zácpy silničního provozu.

¹⁴¹ Z důvodu jejich orientace může být homosexuálům odmítnut například pronájem bytu či hotelového pokoje. BRICKNER, Irene. Unter Türkis-Grün bleibt das Diskriminieren Homosexueller legal. In: Der Standard. [cit. 2021-07-12]. online 8. 1. 2020. Dostupné z: <https://www.derstandard.at/story/2000113023323/unter-tuerkisgruen-bleibt-homosexuelle-diskriminieren-legal>.

¹⁴² Fremdscham bei deutschen Grünen. In: taz. de, online, [cit. 2021-07-12]. Dostupné z: <https://taz.de/Schwarz-Gruen-in-Oesterreich!/5654235/>.

¹⁴³ Kaufen Klimaschutz, opfern Asylpolitik. In: Zeit, online. [cit. 2021-07-12]. Dostupné z: <https://www.zeit.de/politik/ausland/2020-01/oesterreich-die-gruenen-bundeskongress-oevp-koalition>

¹⁴⁴ <https://orf.at/stories/3233209/>

Strana Zelení-Zelená alternativa byla v minulosti známá pro své vnitrostranické spory, jež také přispěly k volebnímu debaklu v roce 2017 a odchodu z parlamentu. Nyní se podílejí na vládě a jsou stranou, jež se zasazuje za politickou stabilitu. Na rozdíl od předchozího vládního kabinetu mnoha skandálů slíbili Rakousku pozitivní společenskopolitické klima.

Závěr

Bez jakýchkoli pochybností patří rakouští Zelení mezi nejúspěšnější ekologické strany Evropy. Stejně jako podobně zaměřené ideově politické subjekty vznikli v důsledku rozsáhlých změn ve společnosti. Růst vzdělanosti, proměna sektorové zaměstnanosti, sekularizace, „přeskupení sil“ ve prospěch nezávislých médií a v neposlední řadě zásadní proměna chování elektorátu, především pak oslabení stabilní vazby mezi voličem a stranou vytvořili vhodné předpoklady pro etablování nového politického subjektu. Strana Zelení-Zelená alternativa vzniknuvší v roce 1986 od počátku prošla bouřlivým vývojem. Integrovala řadu názorových skupin, které spojovala problematiky ochrany životního prostředí.

Pod vedením nového spolkového mluvčí Alexandera Van der Bellena dokázala stabilizovat své „tvrdé“ voličské jádro a úspěšně propojila tradiční ekologické apely s liberalismem a bojem proti korupci. Zároveň se z původně čistě protestního hnutí stala strana, jež byla připravena převzít vládní odpovědnost, což se začalo projevovat nejdříve na spolkové úrovni.

V prosinci roku 2016 zavládla v řadách Zelených euforická nálada. Alexander Van der Bellen byl po volebním maratonu, trvajícím téměř rok zvolen spolkovým prezidentem, když odrazil názor dotírajícího Norberta Hofera. Nicméně euforie z triumfu pouze utlumila latentně přítomné vnitřní spory o další směřování strany. Autoritativní vyloučení mládežnické organizace, rozmišky s Peterem Pilzem a jeho odchod z řad Zelených, neschopnost reagovat na zásadní proměny programatických preferencí elektorátu způsobily na podzim 2017 volební debakl. Pozbytí parlamentní relevance po 31 letech nepřetržité účasti v Národní radě se mohlo jevit jako první krok k vymizení do propadliště dějin. Nicméně strana disponovala stabilní organizační strukturou ve všech oblastech Rakouska i nezanedbatelným zakotvením na zemské a komunální úrovni. Domnívám se, že bez událostí roku 2017 by nebylo možné pozdější „znovuzrození“ a dozrání v silný politický subjekt osvobozený od zkosnatělých struktur, jež byly v minulosti příčinou mnoha vnitrostranických sporů. Koneckonců, zbytečná vzájemná řevnivost jim ubírala pozornost více naslouchat veřejnosti a adekvátně tím reagovat na aktuální a palčivé otázky doby.

Situace na podzim 2019, na rozdíl od roku 2017 Zeleným nahrávala. Díky „zelené vlně“, již rozpoutala švédská ekologická aktivistka Greta Thunbergová,

nemohly být pro úspěch Zelených lepší rámcové podmínky, jak ostatně ukazují i pozdější výsledky ekologických stran ve Švýcarsku a ve Spolkové republice Německo. V posledních rakouských parlamentních volbách dosáhli Zelení historicky nejlepšího výsledku v dějinách a mohli se tak ucházet o místo ve vládní koalici. Je trochu paradoxem, že Werner Kogler, který byl po parlamentních volbách v roce 2002 zásadně proti vytvoření vlády s ÖVP, v roce 2019 po 96denním jednání uzavřel koaliční smlouvu právě s Rakouskou lidovou stranou. Rozhovory přitom nelze označit za jednoduché. Zelenou vizi ekologizaci daňového systému spočívající stanovení daně podle množství vyprodukovaného oxidu uhličitého narážela na odmítavý postoj vyjednávačů kolem Sebastiana Kurze. U Zelených zase nesouhlas vyvolávala restriktivní migrační a azylové politiky ÖVP. Program počátkem roku 2020 vytvořeného tyrkysovo-zeleného kabinetu představoval nutný programový kompromis obou partnerů; vyvolal u členské základny ekologické strany značnou nevoli.

Nabízí se otázka, do jaké míry si Zelení vedle konzervativních lidovců dokážou hájit své zájmy a zachovat si vlastní tvář. Je nutné si uvědomit, že slabší koaliční partner zpravidla hůře prosazuje vlastní programové priority vůči silnější vládní straně. Aktuální „sólo“ výstupy Zelených na rakouské politické scéně, například zejména vynucení rezignace bývalého kancléře Sebastiana Kurze kvůli podezření z korupčního jednání, k nevoli lidoveckého kancléře Alexandra Schallenbergera prosazení lockdownu také pro neočkované nebo aktuální pozastavení výstavby silničního tunelu u Národního parku Donau-Auen poblíž Vídně jsou důkazem zcela opačného trendu. Rakouští Zelení si udrželi pozici svébytné ekologické strany, přičemž se primárně zasazují za ochranu životního prostředí a odpovědné nakládání s veřejnými financemi.

Seznam použité literatury a zdrojů

Odborná literatura

DACHS, Herbert. GrünalternativeParteien. In: DACHS, Herbert, Peter GERLICH a Herbert GOTTWEIS. Handbuch des politischen Systems Österreichs Wien: ManzscheVerlags- undUniverstätsbuchhandkung, 1995, ISBN 3-214-05963-7.

GLÜCK, Heidi. Die Nationalratswahl 2019 – Resümeee und Analyse. In: KHOL, Andreas, OFNER Sebastian a Dietmar HALPER (eds.). Österreichisches Jahrbuch für Politik 2019. Wien: Böhlau, 2020, s. 78-79.

HLOUŠEK, Vít. Konflikt versus konsensus: konfliktní linie, stranické systémy a politické strany v Rakousku 1860-2006, Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2008, ISBN 978-80-210-4484-5.

HLOUŠEK, Vít. Parlamentní volby v Rakousku 2002. Středoevropské politické studie. Brno: Mezinárodní politologický ústav MU Brno, 2003.

HLOUŠEK, Vít. Rakousko. In: STRMISKA, Maxmilián. Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů, Praha: Portál, ISBN 8073670380.

KRIECHBAUMER, Robert. Nur einZwischenspiel (?) Die Geschichte der Grünen in Österreich von den Anfängen bis 2017. Wien: BöhlauVerlag, 2018, ISBN 978-3-205-20805-1.

PEČÍNKÁ, Pavel, 2002. Zelená zleva?: Historie ekologických stran v Evropě. Praha: G plus G, 2002, ISBN 80-86103-58-7.

PELINKA, Anton a Fritz PLASSER. DasösterreichischeParteiensystem. Wien: Böhlau 1988, ISBN 3-205-08910-3.

PLASSER, Fritz. Die unsichtbareFraktion: Struktur und Profil der Grün-AlternativenÖsterreich. In: KHOL, Andreas, OFNER Sebastian a Dietmar HALPER (eds.). ÖsterreichischesJahrbuchfür Politik 1984. Wien: Oldenbourg, 1985, s. 133-149.

PLASSER, Fritz a Franz SOMMER. Bundespräsidentenwahlen 2016. In: KHOL, Andreas, OFNER Sebastian a Dietmar HALPER (eds.). ÖsterreichischesJahrbuchfür Politik 2016, Wien: Böhlau 2017, s. 4-5.

- PLASSER, Fritz a Franz SOMMER. Die Nationalratswahl 2017 als Richtungswahl. In: KHOL, Andreas, OFNER Sebastian a Dietmar HALPER (eds.). Österreichisches Jahrbuch für Politik 2017. Wien: Böhlau, 2018, s. 3-27.
- PLASSER, Fritz a Franz SOMMER. Neuwahl 2019. Determinanten und Motive der Wahlentscheidung. In: KHOL, Andreas, OFNER Sebastian a Dietmar HALPER (eds.). Österreichisches Jahrbuch für Politik 2019. Wien: Böhlau, 2020, s. 31-44.
- PLASSER, Fritz a Franz SOMMER. WahlenimSchatten der Flüchtlingskrise. Parteien, WählerundKoalitionenimUmbruch. Wien: Facultas, 2018, ISBN 978-3-7089-1690-3.
- ŘÍCHOVÁ, Blanka. Rakouská republika. In: Říchová, B. Komparace politických systémů II, Praha: Oeconomica, 2004, ISBN 80-245-0757-9.
- SOMMER, Franz. Parteipräferenzen 1999 bis 2018 – eineZeitreise. In: KHOL, Andreas, OFNER Sebastian a Dietmar HALPER (eds.). ÖsterreichischesJahrbuchfür Politik 2018, Wien: Böhlau, 2019, str. 409-424.
- STEINER-HÄMMERLE, Kathrin. Aufstieg, FallundWiedergeburt. In: KHOL, Andreas, OFNER Sebastian a Dietmar HALPER (eds.). ÖsterreichischesJahrbuchfür Politik 2020. Wien: Böhlau, 2021, s. 285-296.
- STROBL, Karin. Das Comeback der Grünen: Die größteAuferstehungseitLazarus. In: KHOL, Andreas, OFNER Sebastian a Dietmar HALPER (eds.). ÖsterreichischesJahrbuchfür Politik 2019. Wien: Böhlau, 2020, s. 247-258.
- ŠEPTÁK, Miroslav. Rakouské parlamentní volby 2017: Začátekéry Sebastiana Kurze. In: Středoevropské politické studie 20 (2), 2018, s. 86-121.
- ŠEPTÁK, Miroslav. Volby do Evropského parlamentu v Rakousku: ve znamení dalšího triumfu lidovců. In: Politické vedy 11 (1), 2021, s. 205-230.
- UNTERBERGER, Andreas. DasJahr der Skandale. In: KHOL, Andreas, OFNER Sebastian a Dietmar HALPER (eds.).ÖsterreichischesJahrbuchfür Politik 2019, Wien: Böhlau, 2020, s. 125-136.
- WINDHAGER, Maria. Bundespräsidentenwahl 2016: Die Wahlanfechtung. In: KHOL, Andreas, OFNER Sebastian a Dietmar HALPER (eds.). ÖsterreichischesJahrbuchfür Politik 2016, Wien: Böhlau 2017, s.47-57.

Elektronické zdroje

- APA – AustriaPressAgency. WienerStraßennamen: FrauenundMigrantensollenpräsensterwerden. In: Der Standard [online]. 26. 6. 2013. Dostupné z: <https://www.derstandard.at/story/1371170694180/wiener-strassennamen-sollen-haeufiger-namen-von-frauen-und-migranten-tragen>.
- BELLEN, Alexander. Die Zeitenändersich! In: Facebook [online]. 15. 4. 2016. Dostupné z: <https://de-de.facebook.com/alexandervanderbellen/videos/die-zeiten-ändern-sich/1176174599094247/>.
- BRICKNER, Irene. UnterTürkis-GrünbleibtdasDiskriminierenHomosexuellerlegal. In: Der Standard [online]. 8. 1. 2020. Dostupné z: <https://www.derstandard.at/story/2000113023323/unter-tuerkisgruen-bleibt-homosexuelle-diskriminieren-legal>.
- Dpa – GermanPressAgency. FremdschambeideutschenGrünen. In: taz [online]. 7. 1. 2020. Dostupné z: <https://taz.de/Schwarz-Gruen-in-Oesterreich/!5654235/>.
- EU-Wahl 2004. In: SORA [online]. Dostupné z: <https://www.sora.at/themen/wahlverhalten/wahlanalysen/eu-wahl04.html>.
- GASSER, Florian. KaufenKlimaschutz, opfernAsylpolitik. In: Zeit [online]. 4. 1. 2020. Dostupné z: <https://www.zeit.de/politik/ausland/2020-01/oesterreich-die-gruenen-bundeskongress-oevp-koalition>.
- KITTNER, Daniela. So wollendieGrünenÖsterreichregieren. In: Kurier [online]. 30. 11. 2014. Dostupné z: <https://kurier.at/politik/inland/so-wollen-die-gruenen-oesterreich-regieren/99.810.781>.
- KLEINE, Rolf. Van der Bellengewinnt ÖSI-Wahl. In: Bild [online]. 4. 12. 2016. Dostupné z: <https://www.bild.de/politik/ausland/oesterreich/oesterreich-ergebnisse-49065076.bild.html>.
- LandtagswahlVorarlberg 2014. In: SORA [online]. [cit. 2021-07-08]. Dostupné z: <https://www.sora.at/themen/wahlverhalten/wahlanalysen/ltw-vbg14.html>.
- LEITNER, Karin, KERN, Maria. Glawischnig: „Bin fürSolaranlagen-Pflicht“, In: Kurier [online]. 23. 8. 2013. Dostupné z: <https://kurier.at/politik/inland/eva-glawischnig-bin-fuer-solaranlagen-pflicht/23.694.822>.
- PICKL-HERK, Reinhard. 20 JahreGrüne – Von der Protest- zurGestaltungspartei. In: Die GrüneBiludngs-Werkstatt[online]. 2006. Dostupné z: <https://www.gb.w.at/archiv/artikelansicht/beitrag/von-der-protest-zur-gestaltungspartei/>.

PINK, Oliver. Es wareinmaleinschwarz-grünerTraum. In: Die Presse, [online]. 9. 2. 2013. Dostupné z: <https://www.diepresse.com/1342969/es-war-einmal-ein-schwarz-gruner-traum>.

PINK, Oliver, THALHAMMER, Anna, PRIOR, Thomas a Iris BONAVIDA. Türkis-Blau: Die erstechtegroße Krise. In: Die Presse [online]. 5. 4. 2019. Dostupné z: <https://www.diepresse.com/5608035/turkis-blau-die-erste-echte-grosse-krise>.

PLESCIA, Carolina a Julian AICHHOLZER. ZumSchicksal der Grünenbei der österreichischenNationalratswahl 2017: hausgemachtesDebakel? In: UniversitätWien[online]. 23. 5. 2019. Dostupné z: <https://viecer.univie.ac.at/detail/news/zum-schicksal-der-gruenen-bei-der-oesterreichischen-nationalratswahl-2017-hausgemachtes-debakel/>.

Redaktion. GrünegegenEinschränkung. In: News ORF [online]. 18. 10. 2021. Dostupné z: <https://orf.at/stories/3233209/>.

Redaktion. Nur Einzelfälle? Die Lange Liste rechterAusrutscher. In: Der Standard [online]. 23. 4. 2019. Dostupné z: <https://www.derstandard.at/story/2000072943520/nur-einzelfaelle-die-lange-liste-rechter-ausrutscher>

Redaktion. Peter Pilz: Wahlfälschungmitten in Österreich. In: Kleine Zeitung [online]. 19. 4. 2017 Dostupné z: https://www.kleinezeitung.at/politik/5203240/Nach-TuerkeiReferendum_Peter-Pilz_Wahlfaelschung-mitten-in.

Redaktion/APA – AustriaPressAgency. Harald Vilimskydroht Armin Wolf underntet Kritik von MedienministerBlümel. In: Der Standard [online]. 24. 4. 2019 [online]. Dostupné z: <https://www.derstandard.at/story/2000101935041/harald-vilimsky-droht-armin-wolf>.

ROHRHOFER, Markus. Grünekicken Peter Pilz aus dem Nationalrat. In: Der Standard [online]. 25. 6. 2017. Dostupné z: <https://www.derstandard.at/story/2000059775022/gruene-kicken-peter-pilz-aus-dem-nationalrat>.

SEIDL, Conrad. „In ZwentendorfwarennichtdieGrünen“ In: Der Standard [online]. 12. 3. 2011. Dostupné z: <https://www.derstandard.at/story/1297820245551/standard-interview-in-zwentendorf-waren-nicht-die-gruenen>.

ŠEPTÁK, Miroslav. Čeká Rakousko tyrkysovo-zelená premiéra?In: Demokratický střed [online]. 17. 12. 2019. Dostupné z: <https://www.demokratickystred.cz/ceka-rakousko-tyrkysovo-zelena-premiera/>.

ŠEPTÁK, Miroslav. Dobře promyšlený experiment Sebastiana Kurze. In: Demokratický střed [online]. 11. 3. 2020. Dostupné z: <https://www.demokratickystred.cz/dobre-promysleny-experiment-sebastiana-kurze/>.

TEMEL, Peter. Worumgeht es eigentlich im Grünen-Streit? In: Kurier [online]. 03. 04. 2017. Dostupné z: <https://kurier.at/politik/inland/streit-zwischen-glawischnig-und-jungen-gruenen-worum-geht-es-eigentlich/256.037.939>.

VOTZI, Josef. Hofburg-Kür wird zur Asyl-Volksabstimmung. In: Kurier [online]. 22. 1. 2016. Dostupné z: <https://kurier.at/meinung/kommentare/innenpolitik/hofburg-kuer-wird-zur-asyl-volksabstimmung/176.394.375>.

Wahlanalyse Bundespräsidentenwahl 2016. In: SORA [online]. Dostupné z: <https://www.sora.at/themen/wahlverhalten/wahlanalysen/bpw16.html>.

Wahlanalyse Nationalratswahl 2002. In: SORA [online]. Dostupné z: <https://www.sora.at/themen/wahlverhalten/wahlanalysen/nrw02.html>.

Wahlanalyse Nationalratswahl 2008. In: SORA [online]. Dostupné z: <https://www.sora.at/themen/wahlverhalten/wahlanalysen/nrw08.html>.

Wahlanalyse Nationalratswahl 2013. In: SORA [online]. Dostupné z: <https://www.sora.at/themen/wahlverhalten/wahlanalysen/nrw13.html>.

Wahlanalyse Nationalratswahl 2017. In: SORA [online]. Dostupné z: https://www.sora.at/fileadmin/downloads/wahlen/2017_NRW_Wahlanalyse.pdf.

Wahlanalyse Nationalratswahl 2019. In: SORA [online]. Dostupné z: https://www.sora.at/fileadmin/downloads/wahlen/2019_NRW_Wahlanalyse.pdf.